

אחדות

XXXIII. ÉVFOLYAM, 178. SZÁM • 2024. JÚNIUS-JÚLIUS • 500 Ft
5784. TÁMUZ • תמוז תשפ"ד • ב"ה

egység

ירחון יהדות הונגריה

MAGYAR ZSIDÓK LAPJA • EGYSÉGES MAGYARORSZÁGI IZRAELITA HITKÖZSÉG

**200 gyerek,
13 ország, 10 nap:
balatoni nyár
zsidó felhanggal**

**Kiiktatott terrorista-vezérek, lezuhant iráni elnök
Szabad-e örülnünk
az ellenségeink halálának?**

**Öt karika meg a Dávid-csillag:
a zsidók, a sport meg az olimpia**

Mi köze a zsidóknak a paralimpiához?

KEDVES OLVASÓ!

Zajlik az olimpia, mindenki sportlázban ég. Tulajdonképpen mindegy is, hogy engem ez érdekel-e vagy sem, de azért bevalom: a sport és pláne a sportközvetítések nézése nem az én világom, akkor sem, ha öt karika alatt játsszák. Sőt, még az se köt le, milyen dekadens ötletekkel pukkasztják a józan polgárokat a francia olimpia szervezői. Elismerem, emiatt nekem könnyebb mindezt perspektívába helyezni, és ha már valami, akkor az érdekel, hogy hol van az olimpia szellemisége, a sportszerű verseny, a fegyvernyugvás...

Ehelyett ugyanis a sportpályákon kívül fotel-művészettörténelemszek és fotel-erkölcsrendészek csapnak össze, figyelmen kívül hagyva a digitális világ legnagyobb előnyét, a nagy piros X-et, avagy a kikapcsoló gombot, ami lehetőséget ad arra, hogy eldöntsem, valamit egyszer, százszor vagy egyszer sem akarok megnézni.

A világ ehelyett úgy döntött, hogy nézni néz, de látni nem lát. Milliók esnek egymásnak egy művészeti installáció miatt, a rendezők meg nem győznek bocsánatot kérni azoktól, akiknek nem tetszett, aztán azoktól, akiket megsértett, hogy bocsánatot kértek azoktól, akiknek nem tetszett. Nincsenek árnyalatok, nincsenek arányok, nem lehetnek egyéni vélemények. Arról, hogy az olimpia szellemiségét hányan tapossák lábbal, arról nem esik szó.

Pedig lenne miről beszélni, például arról az installációról, ami az ukrán háborúban elesett olimpikonoknak állít emléket. Vagy arról a tizenkét izraeli drúz gyerekről és fiatalról, akiket focizás közben gyilkolt meg a Hezbollah rakétája majdhogynem az olimpiai megnyitóval egy időben. Végül is, a foci is sport...

Azt, hogy médiaháború zajlik, nem lehet figyelmen kívül hagyni. A közösségi média és a sajtó önmagában is erősen tematizálja a közbeszédet és egyfajta csörlátást alakít ki, amiben arról beszélünk, azon izgulunk, amiről az a benyomásunk ezek alapján, hogy ezek a legfontosabbak éppen akkor.

Próbáljuk meg megőrizni egészséges kételkedésünket és kíváncsiságunkat, lássunk és ne csak nézzünk, gondolkozzunk és főleg próbáljuk perspektívába helyezni a dolgokat. Mi a kollégáimmal azt ígérhetjük, hogy ehhez a cikkeinkkel kinyitunk néhány ablakot.

Steiner Zsófia
főszerkesztő

Előfizetés:

www.fizetes.zsido.com

Újságunk korábbi lapszámait a
www.zsido.com/egység
oldalon találja meg
elektronikus formában.

További információért hívja
a **06 1 268 0183**-as telefonszámot.

TÁMOGATÓINK:

SMÚZ

- 2 Mire kell(ene) figyelni?
Steiner Zsófia főszerkesztő
4 Hírek

A REBBE SZAVA

- 5 Az igazi nagypályás játék

HOHMECOLÓ

- 6 Öt karika meg a Dávid-csillag:
a zsidók, a sport meg az olimpia
7 Párizsi olimpia – néhány zsidó tény
11 Maccabia
12 Maccabi
12 Maccabi VAC
13 Paralimpia
Chana Deutsch összeállítása

JIDDISKÁJT

- 14 Szabad-e örülni
az ellenségeink halálának?
Oberlander Báruch

JUDAPEST ANNO

- 18 Faggyúba kent bajnok
Hajós Alfréd, az első magyar
(zsidó) olimpikon
Cseh Viktor

KILE

- 22 Balatoni nyár, zsidó felhanggal
Steiner Zsófia
26 Akár hozol, akár viszel,
jót teszel
Juhász Vali
28 Visszajára kell fordítani
a végső megoldást
Emléktáblát állítottak
a holokauszt kecskeméti
áldozatainak
Liebman Flóra
29 Kezdjük az alapoktól!
Indul a Maimonidész
első osztálya!
Tuna Judit

MISPÓHE

- 30 Olimpiai közvetítés
– kóser nassolni valókkal
Dénes Anna

ÉCESZGÉBER

- 32 Az Adidas esete a véletlenekkel
Steiner Zsófia

MISPÓHE

- 34 Az aranymadár
Dénes Anna

BORÍTÓ

Balatoni nyár,
zsidó felhanggal

egység MAGAZIN

Kiadja a Chábád Lubavits –
Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány
Achdut magazine is published
by Chabad-Lubavitch
The Jewish Heritage Center of Hungary

1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (+36-1) 268-0183
E-mail: egyseg@zsido.com
Internet: www.zsido.com

FELELŐS KIADÓ:
Oberlander Báruch rabbi

FŐSZERKESZTŐ: Steiner Zsófia

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:
Cseh Viktor

ROVATVEZETŐK:
Dénes Anna, Cseh Viktor

OLVASÓSZERKESZTŐ: Molnár Zsófia

MŰVÉSZETI VEZETŐ: Juhász Valéria

ISSN 1217-3223 (nyomtatott)
ISSN 1588-0346 (on-line)

A kiadvány szent szövegek részleteit
és magyarázatait tartalmazza.
Kérjük, ne dobja el!

6. oldal

Öt karika meg a Dávid-csillag

„Az egészséges test megfelel az Örökkévaló
útjának, mivel lehetetlen bármit
megérteni vagy megtanulni, ha nem érzik
jól magát az ember.”

14. oldal

Szabad-e örülni az ellenségeink halálának?

„A zsidó nép, több évezredes történelme alatt,
már megannyi ellensége bukását láthatta.
Az Örökkévaló segítségével hamarosan
elbuknak mindazok, akik napjainkban
törnek ellenünk. A kérdés csak az, szabad-e
ennek örülnünk.”

22. oldal

Balatoni nyár, zsidó felhanggal

„Az egyik fiú azt mondta, hogy
a tábor hatására rájött, hogy zsidónak
lenni nem szégyen, hanem inkább
kiváltság és nagy öröm.”

Az IDF terrorelhárítási tisztje tartott előadást Budapesten és Miskolcon

Dr. Yair Ansbacher, az Izraeli Védelmi Erők (IDF) terrorelhárítási tisztje az elsők között érkezett meg október 7-én a Hamász-támadás helyszínére. Megrázó tapasztalatait az Óbudai Zsinagógában és a Miskolci Zsidóházban osztotta meg az érdeklődőkkel. Az előadásokat a Tett és Védelem Alapítvány szervezte.

Október 7. – képletesen – máig nem ért véget, ahogy az izraeliek elszántsága és az összefogás sem csorbult jottányit sem. Hogy mi történt e „hosszú nap” első perceiben a gázai határnál, azt pár izraeli fegyveres, közöttük Yair Ansbacher látta csak a saját szemével. A terrorelhárító rögtön érezte, nincs egyedül a borzalmas helyszínen. Nemcsak társai voltak vele, hanem egy egész nemzet, Izrael állt mellette és vette fel a harcot a gonosszal, amely a Tóra ünnepén, szimchát torá idején indított támadást védtelen civilek ellen.

Zsidó Kiválóságok kiállítás nyílt Győrben

Az Egyetemi Hangversenyeremként működő egykori győri zsinagógában hozta létre a Zsidó Kiválóságok Kiállítását a Széchenyi István Egyetem a fenntartó alapítvánnyal. A július 6-án megnyitott állandó tárlat több, mint 400 zsidó származású tudós, művész és sportoló életútját és zsinagóga történetét mutatja be.

tott megnyitón prof. dr. Palkovics László, kuratóriumi elnök elmondta: szeretnének visszaadni valamit a zsidóságnak, akik Győr gazdaságához, kultúrájához, társadalmához is hozzájárultak.

Dr. Olti Ferenc, a balatonfüredi Zsidó Kiválóságok Háza Alapítvány kuratóriumi elnöke elmondta,

A kiállítás a Zsidók Győri Gyökerei Világtalálkozó keretében nyílt meg, a helyi zsidók deportálásának 80. évfordulóján tartott megemlékezésen. A zsinagógában tar-

a hallgatókat a tárlat segítségével élvezetes, tartalmas módon lehet érzékenyíteni az antiszemitizmus ellen, és erre „sok más egyetemen is szükség lenne.”

Elhunyt a Chábád-mozgalom egyik fontos alakja

81 éves korában, július 22-én, elhunyt Smuel Butman rabbi, a Chábád-Lubavics mozgalom egyik központi alakja, aki a Rebbe által ösztönzött több fontos szervezetet és projektet vezetett.

A Szovjetunióban született, ahonnan családjával Párizsba menekült. Itt találkozott először a későbbi Lubavicsi Rebbével, ez a találkozás inspirálta a *Hárabi b'Párizs* című könyvét is később. Tanulmányait a Központi Lubavicsi Jesivában végezte és feleségével a New York-i Crown Heights-ban telepedtek le. Egyebek mellett a Lubavicsi Ifjúsági Szervezet – a „Tzách” – ügyvezető igazgatója volt, valamint az egyik fő szervezője az ún. „micvatank” felvonulásoknak. Gyakorta készítettek vele interjúkat a legkülönbözőbb zsidó vonatkozású kérdésekben. Véleményét, tanításait számos sajtóorgánumban publikálták. Az 1980-as évektől adta ki a *L'Chajim* című heti gondolatait tartalmazó füzetét, heti rovatot vezetett a *Jewish Press* újságban is. Emlékéből fakadjon áldás!

Gimel támuz: az eredmények seregszemléje

Az áldott emlékével Lubavicsi Rebbe nem csak vallási tudásával és útmutatásával hatott az emberekre, hanem azzal a képességével, hogy meglássa és megláttassa az összefüggéseket a világban. Hatása messze túlmutatott a lubavicsi haszidok táborán. De mi az, amivel 30 évvel a halála után is hatást tud gyakorolni? Többek között erről is szó volt azon a kerekasztalbeszélgetésen, amit a Rebbe jarcájtján rendeztek a Zsilip Központban. A beszélgetők, akik különböző hátterű magyar zsidó családokból indulva találtak rá a lubavicsi haszidizmus útjára, Faith Asher, a Budavári zsinagóga rabbija, Goldberg Dafna, a Maimonidész Gimnázium tanára, Keszler Aron, aki az Egyesült Államok egyik jeles jesivájában szerzett diplomát és Myers Tzivia szentendrei rebecen voltak. A beszélgetést Rózsa Péter szerkesztő-riporter vezette.

AZ IGAZI nagy pályás játék

A Rebbe személyiségének meghatározó jellemzői közé tartozott rendkívül hatékony kommunikációs és motivációs képessége. Azon szerencsés ezek, akik kiérdemelték, hogy személyesen beszéljenek vele vagy levelek útján tartották a kapcsolatot, mind úgy érezték, hogy a Rebbe a lehető legszemélyesebb és legközvetlenebb módon kommunikál velük. Nem számított, hogy az illető csak egy volt azon számtalan ember közül, aki egy késő éjszakai órán két-három percet eltölthetett a Rebbe szobájában, ahogy az sem volt fontos, hogy a neki írt levél csak egy volt a több zsáknyi postai küldemény között, ami naponta érkezett a Rebbe titkárságára. Mindig, mindenki személyes törődést, egyénre szabott jó tanácsot és a szükségleteinek megfelelő útmutatást kapott, továbbá felkérést arra, hogy legyen társ a zsidó nép és az egész emberiség felemelésében.

Az alábbi történetben, mely a héberül megjelenő Kfar Chábád magazinból származik, egy fiatalember meséli el első találkozását a Rebbével, amit később még további két találkozás követett.

„Az első alkalommal, amikor a Rebbével találkoztam, a baseballról beszélgettünk. Ez egy hónappal a bár micvám előtt történt, mert nagyapám, aki vallásos zsidó és második generációs amerikai volt, fontosnak érezte, hogy a nagy nap előtt találkozzam a Rebbével és útban a zsidó jog szerinti felnőtté válásom felé részesüljek az áldásában. A szüleim már nem voltak gyakorló zsidók, ezért a nagyapámra hárult minden, a zsidó neveléssel kapcsolatos feladat. Ő tanított a hagyományokra és a szokásokra és ő vitt el szombatoként a zsinagógába.

A Rebbével való találkozásom során először azon lepődtem meg, hogy milyen fiatalos kisugárzása volt. Egy idős hászid bölcsre számítottam, földig érő fehér szakállal, de a Rebbe, aki az ötvenes évei elején járt akkoriban, egy tizenöt évvel fiatalabb ember benyomását keltette. A második meglepetés akkor ért, amikor a Rebbe a következő kérdéssel indította a beszélgetést: „Mi a kedvenc sportod?”. Rögtön rávágtam, hogy a baseball. „És mikor élvezed jobban a meccset, amikor két csapat játszik egymás ellen, vagy amikor csak egy csapat van a pályán?” – folytatta. „De Rebbe, olyan nincs, hogy csak egy csapat játszik” – feleltem. „És miért nincs?” – kérdezett vissza. „Azért, mert éppen az egy meccs lényege, hogy az egyik csapat több pontot gyűjtsön, mint a másik. Ehhez mindenképpen két csapat kell” – magyaráztam türelmesen. Örömmel töltött el, hogy a Rebbe látszólag elfogadta az érvelésemet. „És általában ki nyer?” – folytatta a kérdezősködést. „Az, aki jobban játszik” – adtam választ. Nem tudom, hogy a nagyapám mit gondolt mindeközben, de a Rebbe továbbra is ezzel a témával foglalatzkodott. „És mondd csak, sokat szoktál baseballozni a barátaiddal?”

– érdeklődött. „Természetesen” – feleltem. „Akkor miért mész el meccset nézni, ha magad is játszatsz?” – kérdezte.

Kissé frusztráltan éreztem magam, hogy ismét egy ilyen magától értetődő kérdést kell megválaszolnom, de udvariasan feleltem és igyekeztem elnyomni a mosolyomat: „Rebbe, amikor mi játszunk, az csak egy csapat kisgyerek játéka. Amikor az első osztály csapatai játszanak, az az igazi baseball”.

„Joseph” – mondta a Rebbe, miközben szélesen elmosolyodott. „A te szíved éppen olyan, mint a baseballpálya. Ott is két csapat áll egymással szemben: a jécer háttov, az jó ösztön és a jécer hárá, a rossz ösztön. Eddig úgy mérköztek meg egymással, mint ahogy a kisgyerekek játszanak. Most azonban, ahogy belépsz a bár micva korba, kezdetét veszi a valódi játék. Az Örökkévalótól nagy ajándékot kapsz: egy első osztályú jó ösztönt, mely biztosítja a képességet és tehetséget ahhoz, hogy legyőzd a rossz ösztönt és elvezet az igaz és építő élethez. Ne feledd, Joseph, ez pont úgy működik, mint a baseball: az nyer, aki jobban játszik!”

Öt karika meg a Dávid-csillag: a zsidók, a sport meg az olimpia

CHANA DEUTSCH összeállítása

Dávid király kiváló céllövő (vagyis célparittyázó) volt, Maimonidész propagálta a reggeli tornát, a cionisták nagyra tartották a fizikai erőt és fittséget. A lapzártánk idején már majdnem elstartoló párizsi olimpiai játékok izraeli és zsidó sportolói olyan időben lépnek pályára, hogy bizonyítsák felkészültségüket és ügyességüket, amikor újra megkérdőjelezzik a versenyzéshez való jogukat. Síkra szállnak az október 7-én meggyilkolt és az Izrael védelmében elesett sporttársaikért, emlékeztetve a túsókra és arra, hogy Izraelnek és a zsidó népnek ugyanolyan joga van élni és jelen lenni, mint bármelyik más nemzetnek. Kedves Olvasók, sportra fel!

Párizsi olimpia - néhány zsidó tény

A 2024-es nyári olimpiai játékokat július 26. és augusztus 11. között tartják Franciaországban. A mintegy 10 500 induló között számos zsidó akad – részben az izraeli csapatban, részben pedig más országok mezében. Az olimpia nagyjából kétszáz országból érkező résztvevője 32 helyszínen, összesen 329 eseményen mérheti össze az erejét, tudását, tehetségét és kitartását. Izrael saját méretéhez képest rendkívül népes, majdnem kilencvenfős delegációt küld Párizsba. Tagjai között van például a 27 éves, ukrainai születésű tornász, Artem Dolgopjat, aki az elmúlt években egymás után gyűjtötte be az aranyakat az olimpiai játékokon, Európa- és világbajnokságokon, illetve a Maccabián, továbbá szerepel a delegációban az Európa- és világbajnok Szági Muki és csapata, akik Izrael egyik vezető sportágát, a cselgáncsot képviselik. Az eddig elért 13 izraeli aranyból hatot a dzsúdósok nyertek, köztük az első izraeli aranyat az 1992-es barcelonai olimpián. 1976 óta idén először küld újra Izrael labdarúgó-csapatot az olimpiára, és a női taekwando versenyeken szerepel a számos nemzetközi megmérettetés dobogója, Áviság Semberg, aki a tokiói olimpián 2021-ben, mindössze 19 évesen aranyérmes lett, megszerezve ezzel egyben a legfiatalabb izraeli aranyérmes olimpikon címet is.

Az izraeli sportolóknak azonban nemcsak erőnlétükre és teljesítményükre kell összpontosítaniuk, hanem fel kell készülniük az esetleges ellenük irányuló demonstrációkra, más atléták ellenséges magatartására akár szóban, akár tettekben, és végül nem zárhatják ki egy terrortámadás esélyét sem. A majdnem kilencven főt számláló delegációt több száz edző és egyéb csapattag kíséri, akiknek a biztonságáról gondoskodni kell. Az 1972-es müncheni támadás óta az izraeli csapatot a helyi biztonsági szolgálat és a Sin Bet, Izrael állami biztonsági szolgálata közösen védi. Idén az október hetedikéi események, a háború és az egyre inkább terjeszkedő és egyre agresszívabb formában megnyilvánuló európai antiszemitizmus miatt a szokásosnál is fontosabb a védelem és a biztonság. És bár Izrael számára nem idegen a nagy események külföldön való biztosítása (legutóbb májusban Éden Golánt kísérték el a svédországi Malmöbe, az Eurovíziós Dalfesztiválra), az olimpia óriási kihívás elé állítja a leggyakorlottabb szakembereket is. Izrael valaha volt egyik legnagyobb olimpiai delegációját kell megvédeniük a világ legnagyobb, egy-

szerre több helyszínen, az ország egész területén folyó játékokon, ráadásul egy olyan államban, ahol a muszlim radikalizmus mélyen beépült a társadalomba.

Mindez azonban egy pillanatra sem tántorította el az izraeli csapatot: „Üzenetünk nagyon-nagyon világos. Izrael, akárcsak más országok delegációja, részt vesz minden egyes eseményen, beleértve a nyitőünnepséget és a versen-

nyeket is” – mondta egy szóvivő. Az elmúlt kilenc hónapban több alkalommal is felmerült, hogy a gázai katonai akció miatt esetleg kizárnák a zsidó államot a versengésből, vagy az izraeli sportolók orosz és fehérorosz társaikhoz hasonlóan csak semleges zászló alatt állhatnának rajthoz. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság vezetője, Thomas Bach pedig még márciusban kijelentette, hogy „nem kérdéses”, hogy Izrael nem versenyezhet a megszokottak szerint. Izrael azonban nem tántorodik meg. Versenyzői minden szempontból felkészültek. „Elképzelhető, hogy lesznek problémák, például bojkottok, vagy akadnak majd olyan atléták, akik nem hajlandóak kezét fogni. És biztos vagyok benne, hogy másféle provokációkra is számíthatunk. De megpróbálok a technikai dolgokra és a versenyre összpontosítani” – mondta Peter Paltchik a cselgáncscsapat tagja, akinek edzője, Oren Szmadzsa egy hónappal ezelőtt esett el a háborúban. – „Országomat azzal képviselem a legjobban, ha ott vagyok és megpróbálok győzni.” (Cikkünk az olimpia kezdete előtt íródott.)

Az olimpiai láng

Az olimpiai láng július 14-én, vasárnap érkezett Párizsba. Az olimpiai lángot vivők kiválasztása a „az ellenálló-képességet és az egységet” szimbolizálta a csapásokkal szemben.

A lángvivők között volt a Hyper Cacher elleni terrortámadás hőse, Lassana Bathily, aki a 2015-ös támadás során biztonságba vezette a kóser élelmiszer-áruház vásárlóit és segítette a rendőröket a mentőakció során. Bathily-t, aki egy muszlim bevándorló Maliból, azért választották a lángvivők közé, mert „hősies viselkedésről tett tanúbizonyságot a tragikus események alatt” – ahogy Párizs önkormányzatának oldalán megjelent.

A 95 éves Léon Lewkowicznak régi álma vált valóra, amikor átvehette az olimpiai lángot. A súlyemelő bajnok holokauszt túlélő a gyermekek emlékművéig vitte a lángot, ami arra a 415 zsidó gyermekre emlékeztet, akiket Párizsból deportáltak a Vél' d'hiv-ről, és gyilkoltak meg Auschwitz-ban. Lewkowicz maga is 15 éves gyerekként került Auschwitzba és élte túl a birkenau halálmenetet. Négy évvel később súlyemelőként lett „Franciaország leg-erősebb embere”.

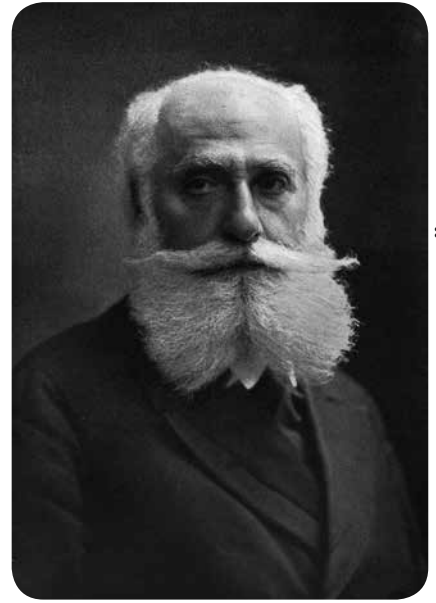
Tőle a szintén zsidó Elise Goldfarb rádiós műsorvezető és médiaszakértő vette át az olimpiai lángot, akinek nagyapja kisgyerekként Párizsban bujkálva élte túl a holokausztot, így a kettejük közti átadás egyben két korszak összekapcsolódását is szimbolizálta.

„És vigyázzatok nagyon a lelketekre” (5Mózes 4:15.)

Az elterjedt sztereotípiák szerint a zsidók inkább a könyv fölött görnyednek, mintsem a sportokban jeleskednek, ám nemcsak a mostani háborúban harcoló fiatalok erőnléte cáfol rá erre, de forrásaink is a testmozgás fontossága mellett foglalnak állást. A nyitó idézet többek közt azt jelenti, hogy az embernek oda kell figyelnie az egészségére: egészségesen kell táplálkoznia és gondot kell fordítania a rendszeres testmozgásra is. Az egyik legnagyobb zsidó gondolkodó és tóratudós, a Rámbám (Mose ben Májmon rabbi, Maimonidész) a *Misné Torában* (A Tóra ismétlése) hosszasan fejtegeti e gondolatot: „Az embernek minden reggel tornáztatnia és izzadásig dolgoztatnia kell a testét... Az egészséges test megfelel az Örökkévaló útjának, mivel lehetetlen bármit megérteni vagy megtanulni, ha nem érzi jól magát az ember. Ezért fontos, hogy távol tartsuk magunkat olyan dolgoktól, melyek tönkreteszik a testet, és hozzászoktassuk magunkat az egészséges és gyógyító dolgokhoz...”

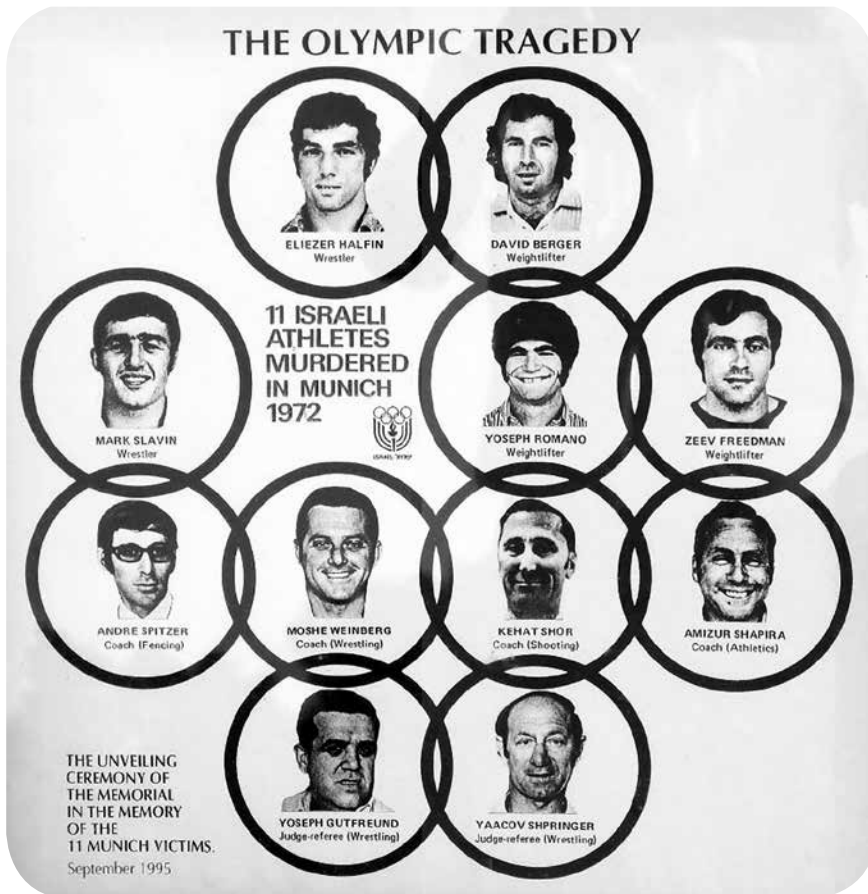
Tény viszont, hogy bár számos olyan zsidó sportolóról tudunk, aki olimpián vagy más megmérettetésen kimagasló eredményeket ért el, és bizonyos, hogy az ókorban is szép számmal akadtak erős és sportos zsidók, korai szövegeink elítélik az önmagáért való sportot. Ennek természetesen történelmi-kulturális okai vannak, hiszen a görög-római kultúra a testet állította középpontba, a sporthoz bálványimádó rítusok kapcsolódtak és a szemérmes zsidóság azt sem nézte jó szemmel, hogy az atléták mezítelen testtel mérkőztek meg. Ugyanígy elítélték az olyan kegyetlen sportokat, mint például a gladiátorok összecsapásai. Szövegeink ugyanakkor megőrizték Rész Lákis, más néven Simon ben Lákis rabbi emlékét, aki páratlan erejű gladiátorból lett kiváló képességű tóratudóssá.

MAX NORDAU AZ „IZMOS ZSIDÓK” GENERÁCIÓJÁT AKARTA MEGTEREMTENI

Ugorjunk egy nagyot a modern korbá. Érdekes, hogy az 1898-as Cionista Világkongresszuson Herzl jobbkeze, Max Nordau kifejtette, hogy a cionista álom egyik célja az „izmos zsidóság” megteremtése: az erős, magabiztos, sportos nemzedék kinevelése, az önmagát megvédeni képes zsidóság megteremtése. Ennek az eszménynek – és a nemzetközi, a zsidóságtól független trendeknek – köszönhetően a XX. század első felében számos zsidó sportegyesület alakult szerte Európában, és e klubok sokszor a cionista fiatalok gyűjtőpontjai lettek, a sport mellett a zsidó egységet és Izrael földjét helyezve középpontba.

A modern kor hozományát jelentették az 1896-tól fogva négyévente megrendezett újkori olimpiai játékok. Ezen az első újkori olimpián az olimpiai érmes zsidó sportolók között volt Hajós Alfréd úszó és építész, aki két számban (100 és 1200 méteres gyorsúszás a 11 fokos tengervízben) is első helyezést ért el (érdekes, hogy abban az évben az első helyezettek ezüstérmeket kaptak). A magyar olimpiai érmek sorában a téli olimpián is zsidó sportoló hozta az első érmet: a zsidó műkorcsolyázó Rotter Emília Szollás Lászlóval párban szerzett bronzérmeket az 1932-es Lake Placid-i téli olimpián. Ugyanígy zsidó származású volt a híres törvívó, Elek Ilona, aki kikeresztelkedett zsidó apától

A MÜNCHENI OLIMPIÁN MEGGYILKOLT ISRAELI SPORTOLÓK

Gerde Oszkár (1883–1944)

Dr. Gerde Oszkár, olimpiai bajnok kardvívó, ügyvéd és jogász 1883. július 8-án, Goldberger Oszkár néven született Budapesten Goldberger (később Gerde) Mór és Deutsch Emma fiaként. Jogi egyetemet végzett, és emellett rendkívül sikeres kardvívó is volt. 1908-ban a londoni és 1912-ben a stockholmi olimpián is tagja volt az olimpiai bajnoki címet nyert magyar kardcsapatnak. Az 1908-as aranyérmes csapat öt tagjából négy (Gerde Oszkár, Földes Dezső, Fuchs Jenő és Werkner Lajos) zsidó volt, csak ötödik társuk, Tóth Péter „lógott ki a sorból”. A sporttól később sem távolodott el, szakmai vezetőként és bíróként egyaránt szerepelt a magyarországi sportéletben. Emellett polgári foglalkozását sem adta fel, és az aktív sporttól való visszavonulása után a Budapesti Kereskedelmi Kamara titkáráként tevékenykedett.

Érdekes történet róla az egyetemi társával és olimpiai csapattársával, Fuchs Jenővel vívott párbaj. A történet szerint egy meccs alkalmával összeszólalkoztak, szó szót követett, és előkerültek a kardok is. Fuchs hat centiméteres fejsérülést szerzett, melynek nyomát élete végéig viselte.

Dr. Gerde Oszkár, kétszeres olimpiai bajnok és háromszoros magyar bajnok kardvívó, jogász sok százezer magyarországi zsidó testvérével együtt nem kerülhette el a sorsát. 1944-ben deportálták és még abban az évben meggyilkolták az ausztriai Mauthausen-Gusen koncentrációs táborban. 1989-ben beválasztották a Zsidó Sporthírességek Csarnokába.

Müncheni olimpia, Saul Ladany (1936-)

A Palesztin Felszabadítási Szervezet Fekete Szeptember nevű alegységének terroristái 1972. szeptember ötödikén támadtak rá a müncheni olimpián részt vevő izraeli atlétákra. Kettőt közülük megöltek, kilencet túsul ejtettek, majd a német hatóságok kudarcba fulladt szabadító akciója során kivégeztek. Néhány izraeli sportolónak sikerült azonban elmenekülnie. Köztük volt Saul Ladany, 36 éves futó és versenygyalogló, aki a másik szobából áthallatszó dulakodásra ébredt és csodával határos módon sikerült néhány társával együtt egéruat nyernie.

Az 1936-ban Belgrádban született Ladany 1941-ben menekült Budapestre a családjával, ahol egy ideig bujkáltak, majd szülei egy kolostorban próbálták elrejtetni. A családot azonban felfedezték és Bergen-Belsenbe deportálták, ahonnan amerikai katonák segítségével menekültek meg. Az akkor nyolcéves fiú a Kastner-vonattal Svájcba került, majd visszatértek Belgrádba és négy év múlva, 1948-ban költöztek a frissen megalakult Izrael Államba.

1972-ben izraeli színekben és világbajnok sportolóként tért vissza Németországba. „Meg akartam mutatni a németeknek, hogy túléltem” – mondta, és amikor győzelme után arról kérdezték, hogy honnan van a német nyelvtudása, így felelt: „Nagyon jól megtanultam a nyelvet, egy évet töltöttem Bergen-Belsenben”. Az 1972-es müncheni olimpián – immár többedik alkalommal – ismét új lehetőséget kapott az életre.

Ladany világ- és olimpiai bajnoki érmei mellett neves ipari mérnök. A mai napig aktívan versenyez, maratonekon és makabiákon is részt vesz. Minden évben szeptember hatodikán ellátogat meggyilkolt csapattársai sírjához és Bergen-Belsenbe is.

Kronberger Lili (1890–1974)

Kronberger Lili, műkorcsolyázó, férjzett nevén Szent-Györgyi Imréné zsidó családban látta meg a napvilágot Budapesten, 1890-ben. Az első műkorcsolyázó nők egyike, a magyar sport első világbajnoka (1908), ezt a címét a következő években többször is (1909, 1910 és 1911) megvédte. Kiemelkedő sikerei ellenére nagyon fiatalon elhagyta a sport világot: 1911-ben hozzáment Szent-Györgyi Imre törvényszéki bíróhoz és többé nem lépett jégre. Nevéhez fűződik az első zenés korcsolyaszám – mely egyben utolsó fellépése is volt. Az ötlet Kodály Zoltántól származott, és bár ma már talán nehéz elhinni (tehetségére és sikereire féltékeny), versenytársai körében nem aratott osztatlan sikert. 1983-ban beválasztották a Zsidó Sporthírességek Csarnokába.

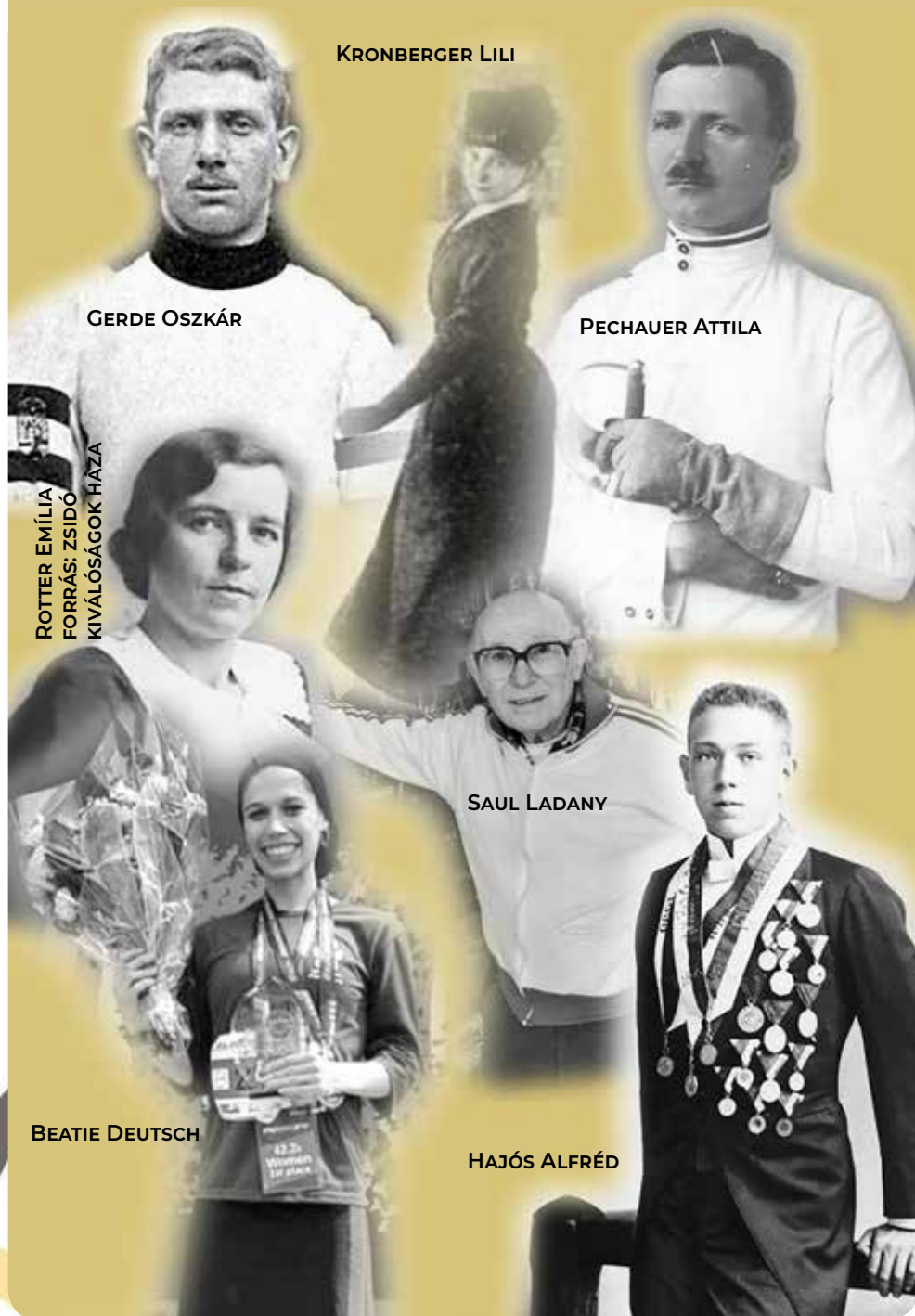
és katolikus anyától született, ám a zsidótörvények miatt sokáig mégsem versenyezhetett. Ő volt az első olimpiai érmes magyar nő.

Az olimpiák történetének két fekete éve volt a zsidó sportolók számára: az 1936-os, rasszista és militarista szellemű, a németországi zsidók kitiltásával megrendezett berlini és az 1972-es müncheni olimpia, a valaha volt egyik legnagyobb tragédia, mely nemzetközi sporteseményen történt. A vérengzés során arab terroristák 11 izraeli sportoló és edzőik – *Dávid Berger, Zeev Friedman, Jozsef Gutfreund, Eliezer Halfin, Jozsef Romano, Amicur Sapira, Kehát Sor, Mark Szlavin, Andre Spitzer, Jáákov Springer és Mose Weinberg* – életét oltották ki és egy német rendőr is meghalt a tűzharcban.

Hajós Alfréd (született Guttman Arnold), úszó, a holokausztban meggyilkolt *Petschauer Attila*, kardvívó *Székely Éva*, úszó és *Keleti* (született Klein) *Ágnes*, tornász, a valaha volt legidősebb olimpiai bajnok aranyérmes neve ismerősen cseng a legtöbbünk számára. Mellettük számos zsidó atléta mérte össze tehetségét, erejét, kitartását és tudását az elmúlt 128 év olimpiai játékein, és a zsidók – elsősorban az első világháborút megelőző, illetve a két világháború közti időszakban – lakosságbeli számarányukhoz képest rendszerint többszörös arányban képviseltették magukat az olimpiai megmérettetéseken ezen belül az élmezőnyben, az érmekek között is.

Sajnos azonban sokukon ez sem segített: bár elvileg az olimpiai bajnokok mentességet kaphattak a zsidótörvények alól, a gyakorlatban ez nemigen valósult meg. Így a kétszeres olimpiai bajnok kardvívó *Petschauer Attila* Ukrajnában, munkaszolgálatosként lelte halálát, *Braun József* (Csibi) is munkaszolgálatosként veszett oda, *Garai János* és *Gerde Oszkár* szintén kétszeres olimpiai bajnok kardvívókat pedig Mauthausenben gyilkolták meg.

Napjainkra már minden sportágban megtalálhatók zsidók. Nagy rendezvényeken sokszor ügyelnek arra, hogy kóser ételmiszer is elérhető legyen, ugyanakkor nem ritka, hogy egy-egy döntő jelentőségű mérkőzést

szombatra vagy ünnepnapra időzítenek, ezért a hagyományokat betartó sportolók nem tudnak rajthoz állni. Így történt például a 2020-as tokiói olimpián *Beatie Deutsch*, vallásos zsidó futónő esetében is: mivel az ő versenyszámát szombaton rendezték meg, kénytelen volt visszalépni. Sok kiemelkedő sportoló küzd ma azért, hogy ez a hozzáállás megváltozzon, és a szervezők figyelembe vegyék a sportolók vallási meggyőződését is.

Maccabia

A Maccabi játékok az olimpia és a FIFA világbajnokság után a világ harmadik legnagyobb, azaz legtöbb versenyzőt felsorakoztató sporteseménye, a zsidó sportesemények között pedig az első helyen áll. A Maccabi játékokat olimpiai mintára négyévente rendezik meg Izraelben. A következő Maccabiadára 2025. július 8–22. között kerül majd sor, addig, a Maccabi Világszövetség szervezésében, kisebb megmérettetéseken vehetnek részt a sportolók.

AZ ELSŐ MACCABIA

A „zsidó olimpia” ötlete az akkor 15 éves Jekutieli fejében fogalmazódott meg 1912-ben, a stockholmi olimpia évében, válaszul arra, hogy zsidók számára sok nemzetközi verseny nem volt elérhető. Évekbe telt, mire tervét kidolgozta, megfelelő támogatást is szerzett hozzá és a történelmi körülmények is kedveztek neki. Az álom megvalósulásához arra is szükség volt, hogy a Zsidó Nemzeti Alap segítségével megalakuljon a Makabi Mozgalom és 1928-ban a nemzetközi sportszervezetek elismerjék az Erec Jisráel-i Sportszövetséget. Ezt követően Jekutieli és mások két, egyenként több ezer kilométeres bicikliutat tettek (először Tel-Avivtól Antwerpenig, majd szintén Tel-Avivtól Londonig), hogy a világ számos országában kihirdessék a Maccabiada időpontját.

Végül két évtizeddel elhatározását követően, 1932 tavaszán, Jekutieli és mások intenzív erőfeszítéseinek és vég nélküli lobbizásának köszönhetően a ko-

rábban sokak számára merésznek és kivitelezhetetlennek tűnő terv valósággá vált: megtartották az első Maccabiát, ahol az ötletgazda Jekutieli kerékpározásban állt a rajthoz.

A kezdetben Maccabiada elnevezésű játékokat az olimpiához hasonlóan már kezdettől fogva négyévente rendezték meg a Maccabi Világszövetség tagjai számára. A nevet később hebraizálták és így jött létre a Maccabia elnevezés. A „makabia” név az ősi makabiknak (makabeusoknak) állít emléket. Makabi játékok nyitóeseményének fáklájával a makabeusoknak egykor otthont adó városból, az Izrael központi részében fekvő Modiinból indulnak a sportolók.

A játékok kezdetben lehetőséget biztosítottak a zsidó sportegyesületek tagjainak, hogy mintegy az olimpiára való felkészülésként felmérjék erejüket, emellett teret adtak a zsidó fiataloknak is, hogy megmutathassák, mire képesek. Napjainkra a Maccabia rangos és önálló sporteseménnyé nőtte ki magát. (Fontos megjegyezni, hogy bár a Maccabiát a Maccabi Világszövetség szervezi és sokszor „zsidó olimpiának” is nevezik, a rendezvényen vallásra való tekintet nélkül bármely izraeli atléta is indulhat.) A Maccabi Világszövetség elkötelezett a tisztességes játék, a kölcsönös tisztelet és a kiemelkedő teljesítményre való törekvés felé. A játékok jelenlegi célja, hogy lehetővé tegye a zsidó sportolók rendszeres találkozásait Izraelben és megerősítse kapcsolatukat a zsidó állammal és a zsidó néppel. Azon versenyzőknek, akiknek nem volt bár micvája vagy bát micvája, a jeruzsálemi Siratófálnál rendeznek nagyszabású ünnepséget. A Világszövetség ráadásul azt is vállalja, hogy szükség esetén fedezi a sportolók utazási költségeit.

A játékok négy különálló részből állnak: junior (15-18 év), nyitott (korra vonatkozó megkötés nélkül), az egyes sportágak esetén a nemzetközi szabályozásnak megfelelően), mester (különféle korcsoportok), paralimpia. A Maccabi játékokon delegációk vesznek részt, a delegációkat a Maccabi Világszövetség területi szervezetei állítják össze.

JEKUTIELI MEGGYÚJTJA A LÁNGOT A NYOLCADIK MACCABIÁN

Maccabi

„IZMOS ZSIDÓSÁG” – A MACCABI VILÁGSZÖVETSÉG KEZDETEI

A Maccabi Világszövetség a legrégebbi, megszakítás nélkül működő cionista szervezet. Alapjai a második Cionista Világkongresszusra nyúlnak vissza, ahol Max Nordau, Herzl jobbkeze az „izmos zsidóság” kifejlésztésére szólított fel. Ezzel sokat tett a gettók megfélemlített, elnyomott zsidó lakossága helyett az „új zsidó” gondolkörének kiépítéséért. Az „új zsidó” sportos, edzett, erős fizikumának és gyakorlottságának köszönhetően képes megvédeni magát.

A XIX. század utolsó és a XX. század első éveiben egyre több zsidó sportegyesület alakult Európában, elsősorban Közép-Európában. Ezek nevükben a zsidó történelem hősi pillanatait és nagyszerű szereplőit idézték fel: Jehuda Makabit, Simon Bár-Kochbát vagy az emberfeletti erővel rendelkező Simont (Sámson), mások pedig erőt sugárzó héber neveket vettek fel: *Hákoách* (Az erő), *Gibor* (Hős) vagy *Gvurá* (Hősiesség).

Ebbe a trendbe illeszkedett a negyedik Bázeli Cionista Kongresszuson, 1903-ban a Zsidó Tornaklubok Szövetségének megalapítása, melyből végül a Maccabi kinőtt. A szervezet elsődleges célkitűzése volt, hogy a tagok a zsidó nép szolgálatában fejleszthék fizikai képességeiket. A szervezethez számos kisebb klub és egyesület csatlakozott, végül 1921-ben alakult meg a máig is működő Macca-

bi Világszövetség. Ezzel párhuzamosan kialakult a Maccabi Erec Jiszráel-i szervezete is, és 1912-től vezető szerepet vitt az ország sportéletében. Itt szocializálódott a Maccabi játékok megálmodója, Jozsef Jekutieli, aki a Maccabi mellett az Izraeli Futbalszövetség megalapítója is volt. Jekutieli céljai közt szerepelt néhány fontos elem: a zsidó testi és szellemi kultúra kiépítése; a zsidó sport kifejlésztése (a zsidó sportolók nem országuk színeiben, hanem a zsidó nép tagjaként sportolnak); Izrael földje mint a zsidó világ középpontja; a Maccabi mozgalom megerősítése. Ez a Maccabi célja mai is: ép zsidó testben ép zsidó lelket teremteni. Sporttal, oktatással elősegíteni a zsidó nemzeti egységet, fényes zsidó jövőt teremtve, melynek középpontjában Izrael, a zsidó élet centruma áll.

Maccabi VAC

MACCABI
VIVÓ ÉS ATLÉTIKAI CLUB
1906 ÓTA

A Maccabi Vívó és Atlétikai Clubot, az első magyarországi zsidó sportegyesületet 1906-ban alapították Dömény Lajos vezetésével. Az egyesület edzései onnantól fogva egészen 1944-ig folytak (az utolsó három évben már csak titokban), végül 1944-ben bezárták a klubot.

Az egyesületben a torna-szakosztályhoz gyorsan csatlakozott az asztalitenisz, a lab-

darúgás, a birkózás és – ahogy neve is mutatja – természetesen kiemelt szerepet kapott a magyarországi zsidó sport legeredményesebbje, a vívás.

A két világháború közti rövid időszakban óriási fellendülés jellemezte a sportéletet, és a klub a harmincas évekre már nem kevesebb mint 17 szakosztállyal rendelkezett. Több mint háromszáz igazolt sportolóval és ezer főt is meghaladó taglétszámmal tekintélyes klub volt, és olyan nagyságokat tudhatott a tagjai közt, mint Keleti Ágnes tornász vagy Braun József (Csibi) focista.

A sport mellett a kulturális élet is fontos volt az egyesületi tagok számára. Telente bálákat szerveztek, melyeken megjelentek Budapest prominens zsidó személyiségei. Heti rendszerességgel rendeztek kultúresteket, az egyesületnek volt saját énekkara, sőt még újságja is Sport és Társadalom néven. Emellett nem feledkeztek meg a zsidó hagyományokról sem. 1926-ban még a cser-

készmozgalomba is bekapcsolódtak: a Vándormadár cserkészcsapatban tábortokat és kulturális programokat szerveztek, ügyességi versenyeket tartottak.

Az aranykornak a zsidótörvények vetettek véget, ám a sportolók 1941–1944 között még összejártak és titokban, főként éjjelente, edzettek. Majd ennek is vége szakadt. A háború után történtek ugyan próbálkozások a VAC újjáélesztésére, ám a kommunista rendszer ellehetetlenítette mind a Magyar Cionista Szövetség, mind pedig a Joint tevékenységét, ami végül a VAC megszűnéséhez vezetett anyagi és ideológiai támogatás híján.

A valódi újjászületést 1989 hozta el, amikor a frissen újjáalakult VAC csatlakozott a Maccabi Világszövetséghez. A sikeres újjáalakulás megünneplésére néhány magyarországi zsidó sportoló már abban az évben részt vett a 13. Maccabi Világjátékokon. 2019-ben pedig Budapest volt az Európai Maccabi Játékok helyszíne. Az egyesület a nemzetközi mozgalom számos más kezdeményezéséhez is csatlakozott, így például a Yellow Candle (sárga gyertya) programhoz, a holokauszt áldozataira való emlékezésért.

Paralimpia

Kevésbé ismert tény, hogy a paralimpiai játékok ötlete és létrehozása is egy zsidó ember nevéhez fűződik. A Paralimpiai Játékok alapítója ugyanis nem volt más, mint a náci Németországból elmenekült zsidó orvos, Ludwig Guttmann.

Guttmann 1899 júliusában született a németországi Tost (ma Toszek, Lengyelország) városában, német zsidó család sarjaként. 1917-ben, egy bányász-kórházban végzett önkéntes munkája során találkozott egy gerincsérült fiatalemberrel, akinek a teste nagyrészt lebénult. A találkozás mély nyomot hagyott a fiatal Guttmannban, aki egy évvel később megkezdte orvosi tanulmányait. A Freiburgi Egyetemen csatlakozott ahhoz a zsidókból álló csoporthoz, melynek célja az egyetemeken tapasztalható antiszemitizmus terjedésének megállítása volt. A társaság sporttevékenysége is jelentős volt.

1968: LUDWIG GUTTMANN ÁTADJA AZ ARANYÉRMET TONY SOUTH-NAK

Néhány évvel később Guttmann ígéretes tehetségként, idegsebészként dolgozott Breslauban (ma Wrocław, Lengyelország) az idegsebészett uttörője, Otfried Foerster mellett. Pályáját azonban – ahogy annyi más társával történt – megakasztotta a náci előretörése. Az 1935-ös nürnbergi törvények megtiltották a zsidóknak az orvoslás gyakorlását, ennek nyomán Guttmann azonnali hatállyal elbocsátották az egyetemről, ahol tanított, valamint a kórházból, ahol dolgozott, sőt még doktori címétől is megfosztották. Ezt követően a breslauer zsidó kórházban kezdett dolgozni.

Nem sokkal ezután került sor a hírhedt Kristályéjszakára (1938. november 9–10.), melyről Guttmann így vallott később: „November 9-én beszálltam a kocsimba és a zsinagógához mentem. Nagy volt a tömeg, emberek százai voltak ott, minden égett, az SS emberei pedig az imakönyvekkel fociztak. Csak álltam ott és egyszer csak rájöttem, hogy folynak a könnyeim. De elhatároztam, hogy segíteni fogok az üldözötteknek.”

Azon az estén 64-en érkeztek menedéket keresve a kórházba a Gestapo és az egyre terjedő erőszak elől. Guttmann mindenkit felvett az osztályra, ám másnap már az SS kopogtatott a kórház ajtaján. „Bementem a kórházba, három SS-tiszt ült ott. »64 embert utalt be a kórházba, hogyan tudja ezt megmagyarázni?« Minden egyes esetet megvitattunk, természetesen kitaláltam mindenféle diagnózist. A 64-ből harvanat megmentettem” – emlékezett később.

1939-re a lehetséges menekülési útvonalak nagy sebességgel zárultak be a zsidók előtt, ám a Guttmann család számára hirtelen ritka és értékes lehetőség adódott: a náci útlevelet adtak neki és Portugáliába küldték, hogy a portugál diktátor barátját kezelje. Guttmann doktor a családjával utazott oda, visszafelé pedig Anglián keresztül vezetett az útjuk. A Menekült Tudósok Segítő Tanácsának képviselői már várták őket, és biztosították az elhelyezésüket, majd később állampolgárságot is kaptak.

Angliában tovább folytatta a gerincsérüléssel kapcsolatos kutatásait és kimagasló eredményeket ért el a különféle fokú bénulásban szenvedő betegek gyógyításában, valamint rehabilitációjában. Ekkoriban a halandóság – a felfekvések okozta fertőzések következtében – még mindig rendkívül magas volt e betegek között. Guttmann kezelési módszere igen egyszerű volt: kétóránként meg kell fordítani a paraplégias (alsó végtagok bénulásában szenvedő) pácienseket, hogy megelőzzék a felfekvéseket. Ezután a kezeljei önértékelésének javításával foglalkozott: „Rájöttem, hogy igen nagy vétek lenne, ha nem vennénk be a sportokat a sérült emberek rehabilitációs folyamatába. Egészségügyi szakemberként talán ez volt a legnagyobb ötletem” – nyilatkozott.

1948. július 29-én nyitották meg az első Stoke Mandeville-i Játékokat, egy időben a londoni nyári olimpiával. A játékokon mozgássérült háborús veteránok vettek részt kerekesszékekben, a versenyszám pedig íjászat volt. Az eseményt évente megismételték, és 1952-ben a dán csapat csatlakozásával nemzetközivé váltak a játékok. Rómában tartották meg a Nemzetközi Stoke Mandeville-i Játékokat, a római olimpiával párhuzamosan. Hivatalosan ezt nevezik az első Paralimpiai Játékoknak. A név egyébként nem a mozgáskorlátozottságra, hanem arra utal, hogy az olimpiával *paralel* módon, vagyis párhuzamosan zajlik. 24 ország 400 mozgássérült sportolója vett részt az eseményen, és ugyanúgy négyévente rendezték meg, mint az olimpiát. Az első téli játékokat 1976-ban tartották.

A egyszerű növekedést természetesen néha felhők árnyékolják be. 1968-ban például az olimpiának helyet adó Mexikóváros kihátrált a paralimpia megrendezése mögül. Ekkor a jó ügyért mindenre elszánt Guttmann elfogadta az izraeli kormány meghívását, és a paralimpiai játékokat abban az évben a Tel-Aviv mellett fekvő Rámát Gánban tartották meg. A jeruzsálemi Héber Egyetem stadionjában az év novemberében majdnem tízezer ember nézte a paralimpiai játékok nyitó ünnepségét. Hasonló esetre került sor, amikor a Szovjetunió 1980-ban elutasította a paralimpiai játékok megrendezését, mivel – mint a hivatalos állásfoglalásban kijelentették – az egész Szovjetunióban nincsenek mozgássérült emberek. Az 1988-as szöuli nyári, illetve 1992-es albertville-i téli olimpiai játékok óta a két megmérettetésre ugyanabban a városban és ugyanazokon a helyszíneken kerül sor.

Guttmann a fentiek mellett gerincsérültek számára nemzetközi egészségügyi társaságot is alapított és vezetett, valamint megalapította a Mozgássérültek Brit Sportegyesületét. Emellett a Zsidó Menekültek Egyesületének is tagja volt egész életében. A neurológia terén, valamint a mozgássérültek közösségének érdekében végzett munkájáért II. Erzsébet királynő 1966-ban kitüntetésben részesítette és lovaggá ütötte.

Guttmann 1980 márciusában halt meg. Öröksége azonban mind a mai napig tovább él. Munkássága túlélte a náciakat, akiknek az volt a célja, hogy a zsidó közösségeket és a mozgássérülteket egyaránt kiirtsák.

Emléke legyen áldott!

SZABAD-E ÖRÜLNI az ellenségeink halálának?

**OBERLANDER
BÁRUCH** rabbi írása

*A zsidó nép, több
évezredes történelme alatt,
már megannyi ellensége
bukását láthatta a fáraótól
kezdve, Hámánon át,
egészen Hitlerig.
Az Örökkévaló segítségével
hamarosan elbuknak
mindazok, akik napjainkban
törnek ellenünk.
A kérdés csak az,
szabad-e ennek
örülnünk.*

Az iráni elnök és a Hamász-vezérek halála

A kérdés már ebben az október 7. óta tartó izraeli háborúban is többször felmerült, mikor egy-egy magasrangú Hamász vagy Hezbollah terroristával sikerült végeznie az izraeli hadseregnek: örülhetünk-e egy ember halálának?

A nemzetközi szinten kevésbé ismert terroristák likvidálásánál jóval nagyobb port vert fel, amikor 2024. május 19-én Irán kegyetlenségéről világszerte hírhedt elnöke, a 63 éves Ebrahim Raiszi egy helikopterbalesetben, teljes kíséretével együtt, meghalt. Ekkor – miközben érthető módon a világ békére vágyó része felujjongott – az ENSZ-ben államfőknek kijáró tisztelettel meg-

gyászták a teheráni mészárosként ismert Raiszit. A zsidó közösségi médiában pedig terjedni kezdett a kérdés: szabad-e örülni egy végtelenül gonosz ember halálának, aki népünknek olyan ádáz ellensége volt? Lapzártánk után, július 31-én érkezett gyors egymásutánban két hír: a Hamász legfőbb vezéré, Iszmail Hanijét és Faud Sukrt, a Hezbollah legmagasabb rangú katonai vezetőjét, aki többek között a tizenkét drúz gyerek életét kioltó Madzsalsz-i rakétatámadásért volt felelős, kiiktatták. Így írásunk a korábbiánál is aktuálisabb lett. Tekintsük át a forrásokat, melyek a kérdést tárgyalják!

EBBINGHAUS VILMOS: FÁRAÓ A TENGERBE MERÜL
(MÓZES MÁSODIK KÖNYVE 14:30.)
A KLASSZIKUS ARANYBIBLIA ILLUSZTRÁCIÓJA (1897)

Az örömünk erőt ad az ellenségnek

Az első forrás, amit a témában idézni szoktak, Salamon király *Példabeszédeiből* van: „Midőn elesik az ellenséged, ne örülj, s midőn megbotlik, ne vi-

gadjon szíved; nehogy lássa az Örökkévaló és rossznak tetszenék szemeiben és elfordítaná tőle haragját”.

Vizsgáljuk meg alaposabban az érvelést! Valóban olyan nagy baj lenne, ha az Örökkévaló nem lenne mérges az ellenségünkre? A kommentátorok többféleképpen magyarázzák az idézetet.

Az egyik szerint², ha az Örökkévaló látja, hogy örülünk az ellenségünk bukásának, akkor nemcsak hogy elfordítja a haragját tőle, hanem ezenfelül átfordítja azt ránk, büntetésként, amiért olyannak örültünk, aminek nem szabad.

Más magyarázók szerint³, ha Isten elfordítja az ellenségről a haragját, akkor nemcsak hogy nem haragszik majd rá, hanem meg is bocsátja a vétkeit, vagyis az örömmünkkel épp-hogy segítünk az ellenségünknek, hogy megbocsátást és megerősítést nyerjen.

De miért olyan nagy baj egyáltalán, ha örülünk az ellenségünk bukásának? Rábénu Lévi ben Gerson (a RáLBáG, vagy Gersonidész, 1288–1344) híres bibliakommentátor és filozófus véleménye szerint „a kár-öröm egy rossz tulajdonság és nem illik örülni, ha rossz dolog történik valakivel”.

Nem mindegy, minek örülünk a gonoszok bukásakor

Csak hogy a *Példabeszédek*ben van egy ellenkező útmutatás is⁴: „Mikor jó dolguk van az igazaknak, vigad a város, s mikor elvesznek a gonoszok, ujjongás van”. Első ránézésre azt látjuk, hogy ez a mondat nem minősíti az örvendezést a gonosz halálakor, hanem csak tényt rögzít. Ám mivel Salamon a *Példabeszédek*ben nem rögzített helytelen viselkedési normákat, így biztosak lehetünk benne, hogy egy elfogadott viselkedésről van szó, miszerint helyes dolog az ujjongás, amikor elvesznek a gonoszok, és hogy különbség van a kétféle öröm között, vagyis aközött, ha elesik az ellenségünk és aközött, ha elvesznek a gonoszok.

Rábénu Joná (1210?–1263) a híres gironai rabbi azt írja⁵, hogy a gonosz

bukásának akkor nem szabad örülni, ha az öröm személyes gyűlöletből táplálkozik, ez nem helyes. De ha az öröm az Ég tiszteletéből fakad, akkor az helyén való.

Bár nem mondja expliciten, de a szavaiból kiérthető, hogy erre a szövegből következtet: amikor arról van szó, hogy ne örvendj, ott az „ellenséged”-ről beszél a szöveg, de az ujjongásnál a „gonoszok”-ról, vagyis az Isten ellen fellépőknek a bukásáról. Utóbbinak pedig szabad örülni, mert akkor az Örökkévaló diadalmaskodásának örülünk.

Ezt egy Debóra énekéből vett idézettel támasztja alá, ami akkor hangzott el, amikor Sziszera és az asszírok elbuktak⁶: „...úgy pusztuljon el az összes ellenséged, Örökkévaló”. Itt tehát megint nem az egyes ember ellenségéről, hanem Isten ellenségeinek bukásáról van szó: ilyenkor van helye az örömmek.

Rábénu Jozsef Náchámiász (14. század) egy zsoltárverset⁷ hív segítségül ennek megerősítésére: „Örül az igaz, mert megtorlást látott, lábait fűroszti a gonoszok vérében”. Itt megint nem a személyes ellenérzésekről, hanem az objektív gonoszlól van szó: az ő bukásának lehet örülni, mert ez az Örökkévaló nevének megszentelése. Ha azonban nem egy ilyen gonoszlól, hanem a személyes ellenségünkről van szó, akkor ugyanez egy aljas, rossz cselekedet lenne.

* * *

Örülhet-e az Örökkévaló vagy az angyalok annak, aminek az emberek?

A középkori kommentárok bibliamagyarázatai után forduljunk magához a Talmudhoz.

A Talmud⁸ a korábban már idézettek kapcsán, miszerint, „ha a gonoszok elvesznek, akkor ujjongás van”, felteszi a kérdést, hogy igaz-e az, hogy maga az Örökkévaló örül a gonoszok bukásának. Majd rögtön idéz is két véleményt Jonatán rabbi nevében, ami szerint ez nem igaz.

Elsőként azt mondja, írva van⁹, hogy amikor a katonák háborúba vonultak, akkor így énekeltek, „Adjatok hálát az Örökkévalónak, mert örökké tart szeretete!”, Jonatán rabbi felhívja a figyelmet arra, hogy ez a szöveg máskor¹⁰ úgy hangzik el, hogy „...mert jó, mert örökké tart szeretete”. Abból, hogy a katonák énekéből hiányzik a „jó” szó – magyarázza Jonatán rabbi – látjuk, hogy az Örökkévalónak nem jó, nem örömteli, amikor a gonoszok elbuknak a háború győzelmével.

Emellett másodjára Jonatán rabbi azt mondta, hogy amikor az egyiptomiak a tengerbe fulladtak, az égi angyalok az Örökkévaló dicséretét akarták zengeni, mire Isten azt mondta: „a kezem teremtenyei vízbe fulladtak és ti dicsérni akartok engem?!”

Ebből a két forrásból látjuk azt, hogy az Örökkévaló számára ugyanúgy fáj, akár zsidók, akár nem-zsidók esnek el. Ez azonban visszavezet a kérdéshez: miért szerepel mégis az, hogy a gonoszok bukásakor ujjongás van a városban?

A Talmud erre azt válaszolja, hogy bár az Örökkévaló valóban nem örül senki bukásának, az emberek számára ez egy legitim ok az öröme.¹¹

Ahhoz, hogy érthető legyen a Talmud levezetése, meg kell érteni a különbséget az angyalok és az emberek között. Az angyaloknak nem volt szabad dicséreteket zengeni az egyiptomiak pusztulásakor, Izrael fiai viszont elmondhatták a tenger dalát efőlötti örömmükben¹². A különbség az, hogy az angyalok az Örökkévalót képviselik, az ő nevében nem örülhetnek. De Izrael fiai, akik elszenveték az egyiptomiak kegyetlenségeit és akikre az egyiptomiak épp rá is támadtak, ők mondhattak háladalt¹³.

Zohár: a türelmi időn túl az Örökkévaló is örül

A *Zohár*ban, a zsidó misztika alapművében, mélyebb magyarázatát is találjuk annak, hogy miért örülne vagy nem örülne az Örökkévaló a vétkesek pusztulásának.

A *Zohár*¹⁴ ugyancsak a *Példabeszédek* versét idézi, miszerint ujjongás van a gonoszok pusztulásakor, és hozzáteszi, hogy a nemzedékek során, amikor az Örökkévaló megbüntette a világ vétkeseit, az öröm volt számára. Azonban felteszi a kérdést: hogy egyeztethető ez össze azzal, hogy azt tanultuk, Örökkévaló nem örül, amikor megbünteti a vétkeket.

A válasz lényege a következő: az Örökkévaló nem bünteti meg az embereket a legkisebb vétkek elkövetésekor, egészen addig, amíg be nem telik a pohara és el nem ér egy kritikus szintet a haragja¹⁵. És még, amikor elérkezik a pillanat, amikor már megérdemelné a bűnös ember a büntetést, az Örökkévaló akkor is hosszan tűrő és még tovább vár, lehetőséget adva a megtérésre¹⁶.

Néha azonban az Örökkévaló megbünteti a vétkeket, mielőtt túllépték volna a kritikus szintet, vagy lejárt volna a türelmi idő. Ilyenkor nem örül, mert sajnálja, hogy idő előtt lépett: ha kivárta volna a végét, akkor talán megtért volna az ember. Ha azonban akkor bünteti meg, amikor már minden mérték betelt és minden idő lejárt, akkor örül, hogy leszámolt a gonoszokkal.

A *Zohár* ehhez hozzáteszi, miért büntetne meg valakit az Örökkévaló időnek előtte? A válasz szerint pl. akkor fordul elő ilyen, ha a vétkesek, mint pl. az egyiptomiak összefogtak a zsidó nép ellen. Ilyenkor az Örökkévaló kénytelen a népe megmentése céljából a vétkest elpusztítani, de ebben az esetben nem örül, hanem sajnálja a vesztüket, mert talán még megtértek volna idővel.

Végül egy érdekes – és *tisá böáv* közeledtével különösen aktuális – mondattal egészíti ki az eszme-futtatását: kivételt képez a jeruzsálemi Szentély elpusztítása, mert hiába léptek túl minden határt és türelmi időt a zsidók a vétkeikkel, mégis olyan fájdalmas volt neki elpusztítani a saját Házát, hogy ennek nem tudott örülni.

Szigorúbb „családi” szabályok

Most már értjük, az Örökkévaló hogyan viszonyul a gonoszok pusztulásához, térjünk át az emberek viselkedésére!

A purimi történetből ismerjük a jelenetet, amikor Hámánnak körbe kellett vezetnie Mordecháj Susánban kitüntetésként, Achaszvéros király utasítására, úgy, hogy a király lovára ültette¹⁷. A Talmud¹⁸ azt mondja, hogy Hámánnak ehhez először le kellett hajolnia és Mordecháj a hátán mászott föl a lóra. Mordecháj pedig, miközben fölszállt a lóra, még bele is rúgott Hámánba, aki erre azt kérdezte: nem az az előírás, hogy „midőn elesik az ellenséged, ne

örülj?” Mordecháj erre azt felelte: ez csak a zsidó származású ellenségekre vonatkozik, hiszen az is írva van rólatok¹⁹ [ti. a hozzád hasonló nem-zsidó ellenségeinkről], hogy „...de te a magaslataikon (t.i. hátukon) taposol”.

Mi a különbség a zsidó és nem-zsidó ellenség között? A Talmud előbb elmondottakat azzal lehet magyarázni, hogy, az emberi természetből adódó dolog az ellenség bukásának örülni. Ez az érzés nem számít kárörömmek, hisz annak örül az ember, hogy fellélegezhet, mert már nem kell a zaklatástól, bántástól, ellenségeskedéstől tartania. Ennek a természetesen érzésnek az elfojtása egy külön követelmény a zsidó néppel szemben, hiszen a zsidóknak úgy kell szeretniük és segíteniük egymást, mint-ha testvérek lennének²⁰, és elvárható, hogy az ember, elfojtsa a haragját a testvérével szemben még akkor is, ha ellenségesen viselkedik vele.

Miért nem mondjuk peszách minden napján az egész hálélt?

A következő forrásunk azonban már teljesen ellentmond a fenti Talmud idézetnek, azzal, hogy még szerinte még a zsidó nép se örülhet az egyiptomiak elestének. Miről van szó?

Így szól a Midrás²¹, amit Jozsef Káro rabbi (1488–1575), a *Sulchán áruç* szerzője idéz²²: míg szukkotkor, a sátrak ünnepén külön kihangsúlyozott előírás az öröm²³, addig peszáchkor nem az. Ez azért van, mert peszáchkor az egyiptomiak meghaltak, és a *Példabeszédek*ben az szerepel, hogy „midőn elesik az ellenséged, ne örülj”. Ugyanez az oka a Midrás szerint²⁴ annak is, hogy peszách első két napja után már nem mondjuk az egész *hálél* hálaimát, mert ezekben a napokban fulladtak a tengerbe az egyiptomiak. Ez a Midrás szerint még a zsidó népnek is korlátozott az öröme az egyiptomiak eleste miatt.

Azonban a midrási levezetés kicsit nehezen érthető: miért nem mondhatnánk mi egész *hálélt*, ha egyszer ott helyben Mózes és a zsidók elmondták hálaik jeleként a Tenger dalát?! Ennek oka talán az, hogy bár ott és akkor hálasak lehettek és örül-

MORDEHÁJ DIADALA (PIETER LASTMAN, 1624)

hettek a nagy megváltásnak, nekünk, a későbbi generációknak, ennyi idő távlatából már semmiképp nem szabad örülni senki halálának.

Ez a magyarázat feloldja az ellentmondást a Midrás és a fenti Talmud idézet között azzal, korlátozás csak a későbbi évekre vonatkozik. Ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy nagyon régi szokás²⁵, a mindennapi reggeli ima részeként elmondani a Tenger dalát is²⁶, ami azt mutatja, hogy bizonyos mértékig mégis mindig hálát adunk az egyiptomiak bukásáért.

A zsidó ünnepek nem az ellenség legyőzéséről szólnak

Méir Szmichá Hákohén (1843–1926) dvinszki (Daugavpils, Lettország) rabbi a témában nagyon fontos gondolatokat fogalmaz meg²⁷. Szerinte jellemző a zsidó ünnepekre, hogy nem az ellenség legyőzését és pusztulását ünnepeljük, hanem az életben maradásunkat és a megszabadulásunkat. Peszáchkor nem annak örülünk, hogy az egyiptomiak meghaltak, hanem annak, hogy mi megmenekültünk. Hanukakor nem a háborús győzelemnek állítunk emléket, hanem az olajjal történt különleges csodának. Hasonlóképpen purimkor nem a háborúskodás napján ünnepelünk, hanem azokban a napokban, ahogy *Eszter könyve*²⁸ is kihangsúlyozza, amikor megpihentek őseink a megmenekülésük után.

Itt érdemes megemlíteni, hogy a peszách széderen, amikor elmondjuk a tíz csapást, a kisujjunkkal minden csapásnál 1-1 cseppet kicsöp-pentünk, vagy a poharat megdöntve kiöntünk²⁹. Ezzel jelezzük, hogy hiába nagy az örömünk a megszabadulásunk miatt és vagyunk hálásak az Örökkévalónak, ez mégsem felhőtlen boldogság, hisz az egyiptomiak szenvedtek tőle. Ez a magyarázat az

utóbbi 150 évben terjedt el és Don Jichák Abarbanelnek (1437–1509) tulajdonítják, aki híres bibliakommentátor és filozófus volt, valamint nem mellesleg spanyol pénzügyminiszter is. Bár a magyarázat valójában nem tőle származik³⁰, de van benne sok igazság, és szépen kiegészíti Méir Szmichá rabbi gondolatait, ugyanakkor rámutat arra is, hogy ezt az eszme-futtatást is érdemes perspektívába helyezni. Igaz, hogy peszáchkor elsősorban a túlélésnek és a szabadulásunknak örülünk, de mégiscsak ott ülünk az asztalnál és borral ünnepeljük legalább részben az egyiptomiak pusztulását. Gondoljunk csak arra, amikor részletesen számolgatjuk, hol és hány csapás érte ellenségeinket. Sőt a *Dájénu* című részben külön is megemlítjük az ellenségeink fölötti ítélkezést és az amiatti hálánkat:

„Ha csak kiszabadít minket Egyiptomból, de nem ítélkezik felettük, azzal is beértük volna”.

Igaz, hogy nem az egyiptomiak halála miatti öröm a fő téma, de nem is hiányzik a széder estből teljes egészében.

Összegzés

Összefoglalva tehát, a talmudi és későbbi magyarázatok alapján azt látjuk, hogy az Örökkévaló nem örül, amikor a gonoszok elpusztulnak, mert sajnálja, hogy sikertelenek lettek a művei, akár zsidók, akár nem-zsidók³¹. Ez az érzés azonban nem érinti az embereket, ezért nekik joguk van örvendezni azon, hogy meghal az, aki elnyomta őket és sok szenvedést okozott nekik. Ezenkívül örülhetünk Isten neve megszentelésének, azáltal, hogy a gonosz elesett és megkapta a büntetését.

A gonosz nélkül jobb hely a világ

Befejezésül érdemes a *Sulchán áruach*³² következő szabályát idézni, amelyben előírja, hogy peszách második napján tegyünk még egy plusz ételt az asztalra, „emlékezve Eszter lakomájára, amelyet ezen a napon tartott, amikor Hámánt felakasztották”³³. Ebből az látszik, hogy noha purim és peszách ünneplésének lényege a saját túlélésünkről és szabadulásunkról való megemlékezés, de mellette ott van az öröm amiatt is, hogy ez a nagy ellenség elpusztult.

Ez volt mindig az elfogadott viselkedés: amikor arról kaptak hírt a zsidók, hogy egy nagy ellenségük elpusztult, akkor kifejezték a megmenekülésük feletti örömet, pl. azzal, hogy idézték Debóra fenti szavait arról, hogy „úgy pusztuljon el az összes ellenséged, Örökkévaló!”. Vagyis annak örülünk, hogy Isten nevét megszentelték és hogy elmúlt a veszély a fejünk fölül, ezáltal a hangsúly nem kárörömré esik, ami egy csúnya tulajdonság, hanem az Örökkévaló iránti hálára.

Végezetül: nem kérdés, hogy miután eltűnt a föld színéről egy olyan gonosz, aki sok ezer emberre mondott ki halálos ítéletet, aki a zsidó nép kérlelhetetlen ellensége volt, a világ jobb hely lett – ez pedig önmagában ok az örömré.

Az igazi öröm azonban az, ha nem a vétkes pusztul el, hanem maga a vétkek, azáltal, hogy a vétkes eltávolodik tőle és megtér³⁴. Adja az Örökkévaló, hogy hamarosan eljőjön a megváltás és mindannyiunknak oka legyen a maradéktalan örömujjongásra!

¹ 24:17–18.; ² RáL.BáG a *Példabeszédek*hez uo.; Rábénu Joszéf Náchámiasz az *Atyákhoz* 4:19.; ³ Rábénu Joná az *Atyákhoz* uo.; ⁴ Uo. 11:10.; ⁵ Uo., lásd még a *Példabeszédek*hez írt kommentárját uo.; ⁶ *Bírák* 5:31.; ⁷ *Zsoltárok* 58:11.; ⁸ *Szánhedrin* 39b.; ⁹ *2Kronikák* 20:21.; ¹⁰ Pl. *Zsoltárok* 107:1., 118:1., 136:1.; ¹¹ Lásd még Rábénu Jehudá ben Jákar: *Pérus hátfilót vohábráchor, háslámot* 20. oldal alján; ¹² *2Mózes* 15:1–21.; ¹³ Lásd *Chidusé Ágádót – MáháRáL* uo.; ¹⁴ 1:61b., 121b.; idézi a *CLáCH háslám, Bráchor* 9a.; *Sfát emet* uo. 10a.; ¹⁵ *1Mózes* 15:16.; ¹⁶ *2Mózes* 34:6.; *4Mózes* 14:18.; ¹⁷ *Eszter* 6:6–11.; ¹⁸ *Mögilá* 16a.; ¹⁹ *5Mózes* 33:29.; ²⁰ Lásd *3Mózes* 19:17–18., 25:25., 35–37., 39., 47–49.; ²¹ *Jalkut simoni, Emor* 654. és *Mislé* 960.; ²² *Bét Joszéf, Orách chájim* 490:4.; ²³ *3Mózes* 23:40.; ²⁴ Uo.; ²⁵ Lásd *Maimonidész, Az ima szabályai* 7:13.; *Eliezer Levi: Jöszodot hátfilá* 136–137. oldal; ²⁶ *Sámuel imája – Zsidó imakönyv* 46–47., 210–211. oldal; ²⁷ *Mesech chochmá a Tórához, 2Mózes* 12:16.; ²⁸ 9:22.; ²⁹ *SÁ OC* 473:7. *RöMÁ; RSZ* uo. 51.; ³⁰ Lásd *Ĥakinah* folyóirat 19. szám, 2015 tél, 237–255. oldal; ³¹ Lásd *Chidusé Ágádót* uo.; ³² *RSZ* 490:2.; ³³ *Eszter* 7. fejezet; ³⁴ Lásd *Talmud, Bráchor* 10a.

FAGGYÚBA KENT BAJNOK

HAJÓS ALFRÉD, AZ ELSŐ MAGYAR (ZSIDÓ) OLIMPIKON

CSEH VIKTOR *írása*

Magyarország első, ráadásul kétszeres olimpiai bajnoka Hajós Alfréd volt. Hajós 1896-os athéni sikerei viszonylag széles körben ismertek, az már kevésbé, hogy száz évvel ezelőtt, az 1924-es párizsi olimpián – ahol éppen most is megrendezésre került a nemzetközi verseny – újból bravúros sikert aratott, igaz, ekkor már nem bámulatos erejével, hanem szellemi fölényével győzedelmeskedett. A Judapest anno rovatának legújabb cikke Hajós családjának és építészetének örökségét járja körbe.

ZEÁ-ÖBÖL
(FORRÁS: IGY LETTEM OLIMPIAI BAJNOK)

A víz szeretete apjától

Hajós Alfréd (1878–1955) Guttmann Arnold néven látta meg a napvilágot.¹ Apja a galíciai származású Guttmann Jakab (1841–1891) kereskedő, anyja pedig egy óbudai órás-mester, Löwy Ábrahám leánya, Rozália (1852–1928) volt. Szülei egyszerű, vallásos zsidóként éltek, akik 1876 elején házasodtak össze az óbudai zsinagógában – az esketést Hirsch Márkus (1833–1909) rabbi végezte.² A házasság után Guttmann Dob utca 6. szám alatti otthonában alapítottak családot, öt gyermekük született, egy leány és négy fiú.

A víz szeretete apjától eredt, melyre Hajós a következőképpen emlékezett vissza az önéletrajzi könyvében: „1882 nyarán történt, hogy apám levitt az épülő új Országház szomszédságában horgonyzó dunai [Scholtz-féle – szerk.] uszodába és átadott egy Ruzich János nevű olasz-szlovén származású, nagyszakállú úszómesternek, hogy avasson be az úzás titkaiba. Még négyesztendős se voltam, másfél hónapi gyakorlás után mégis már szabadon úszkáltam. Apám azonban óvatosságból kikötötte, hogy csak az ő felügyelete mellett szállhatok a vízbe. Egy ideig szót is fogadtam, de azután, amikor már elég biztosnak éreztem magamat a vízben, úzás közben szépen elhúzódtam apám mellől és több mint öt méterrel előbb értem az úszómedence széléhez. Ez volt életem első nagy sportélménye.”³

Apját sajnos korán elvesztette, ugyanis miután kereskedése tönkrement, kikötői zsákhordó munkásnak állt, s egy szerencsétlen napon a rakodás közben megsédült, beleesett a Dunába és elsodorta az ár.⁴ Apja tragikus halála után, a középiskolai években a sport iránti szeretetet és kitartást a Markó utcai főreál iskola testnevelő tanára, dr. Ottó József (1861–1920) plántálta belé.⁵

Megemlítendő, hogy a víz szeretetét testvérei is átvették, s öccse, Hajós Henrik (1886–1963) az 1906-os „pánhellén” olimpián a négyszer 250 méteres staféta csapattagjaként szerzett aranyérmét.⁶

A bajnokság lépcsőfokai

Tempós úzásával már korán kitűnt, első bajnokságát pedig 1895 nyarán, a Magyar Úszó Egyesület siófoki úszóversenyén aratta. Az út innen egyenesen vezetett a Bécsben megrendezett európai versenyre. Ugyanakkor, az

A FIATAL BAJNOK
(FORRÁS: WIKIPÉDIA)

összel Hajós megkezdte egyetemi tanulmányait, melyek szinte minden idejét lefoglalták, ráadásul az egyetlen téli uszoda, a Rudas fürdő csak nehezen volt megközelíthető számára. Az olimpián való részvétel gondolata viszont csábította.⁷

Hajós elhatározta, hogy kora reggelente, még a nyolc órai előadások előtt, naponta a Rudasban fog edzeni (ekkoriban a Műegyetem a Múzeum körúton volt). A terv a fizikai kapacitásait is leterhelte, hiszen hajnali ötkor kellett kelnie, hogy a fagyos utcákon a Rudasba gyalogoljon, ráadásul a fürdő vize 28 fokos volt, az úszásra alkalmas része pedig igen rövid, alig 17 méter. További akadályt jelentett a terv anyagi vonzata, melyet Hajós képtelen lett volna kigazdálkodni, ezért a fürdő igazgatóját – könnyes szemmel – kérte, hogy az edzésekre biztosítson neki ingyenes használatot.⁸

Az egyetemista eltökéltségét siker koronázta: tavasszal Hajós, a versenyre teljesen alkalmatlan Rudasban országos rekorddal nyerte meg az 500 méteres távot, miután a zsűri úgy döntött, hogy nem is szükséges az 1000 méteres próbaverseny megtartása, s másnap egyöntetűen szavazott arról, hogy Hajós Alfrédot küldik Athénba.⁹

Az első magyar olimpikon

Az első, legalábbis a modern korban első, viszont nem annyira nyári, hiszen 1896. április 6–15. között tartott olimpiát Athénban rendezték, melyen összesen 14 nemzet vett részt. Magyarország az éremtáblázat hatodik helyén végzett, mely relatíve jó eredményét a két bajnokságot is megnyerő Hajós (Guttman) Alfrédnak köszönhetjük.

Hajós teljesítménye valósággal rekordszerű, hiszen úszását nemcsak a gyorsasága tette kiemelkedővé, hanem a mostoha körülmények is. Hajós 100 méteren 1 perc 22 és fél másodperc alatt ért célba, bravúros győzelmet aratott! Röviddel utána pedig újból a rajthoz állt – mely egy gőzösön, a nyílt tengeren volt –, hogy 1200 méteres távon is megmértesse, annak ellenére, hogy társai próbálták lebeszélni erről, mert őt inkább csak rövid távon tartották ütőképesnek.

„Ujjnyi vastag faggyúval kentem be testemet. Így védekeztem a dermesztő hideg víz ellen, az erős hullámokkal

viszont számolnom kellett. [...] Nem tagadom, hogy magunkra hagyatottságunkban magam is kísértésnek voltam kitéve arra a gondolatra, hogy a dermesztő vízben görcsöt kaphatok. De most már a biztos győzelem tudata lugyanis az osztrák (zsidó) származású Paul Neumann, az 500 méteres táv bajnoka feladta a versenyt, amikor Hajós már mintegy 25 méter előnyre tett szert – szerk.] a legnagyobb erőfeszítésre sarkalt. A partokat megszálló nézőtömeg moraja mind erősebbé vált s amikor beúsztam a bóják és kötelek által jelzett célba, a halk magyar éljenzést orkánszerűen túlharsogta a »Zito I Hungaria!« Kiáltás s elnyelte a kis magyar kolónia himnusz-énekét. A piros-fehér-zöld zászló közben ismét felkúszott és másodszor hirdette a világ előtt a magyar sport sikerét.”¹⁰ Hajós végül csupán három másodperccel maradt el a világrekordtól, amit valószínűleg meg is döntött volna, ha a háborgó Zea-öböl vize nem 10–11 fokos.¹²

A hazatérő kétszeres bajnokot meleg ovációban részesítették a sport klubok, vállukra vetve vitték a kocsijához. Micsoda fordulat – hívta fel rá a figyelmet a felekezeti sajtó: két olimpiai első hely kellett ehhez, ugyanis korábban az atlétikai klub ajtajai zárva maradtak Hajós előtt, ugyanis zsidó tagokat nem láttak szívesen...¹³

A Blockner-család „mezaliansza”

1907 őszén, meglehetősen lírai formában számolt be a *Sport-világ*, hogy egykori szerkesztő munkatársuk, Hajós Alfréd eljegyezte magát Blockner Vilma (1888–1968) kisasszonnyal: „Hajós Alfréd egyéniségét az a hatalmas tevékenység jellemzi legjobban, amelyet ő a magyar testnevelésügy érdekében több, mint egy évtized óta kifejtett. Ifjúságának és férfikorának legnagyobb idealizmusával küzdött mindig a csatázók legelső sorában a magyar sportért azon időpontig míg a valódi ideálját fellelte bájos arájában, aki a sportélet forgatagából ragadta ki Hajós Alfrédot, hogy vele az életnek örömét és bánatát egyaránt megossa.”¹⁴

Az esküvőt 1908 április utolsó vasárnapján, déli tizenkettőkor, díszes közönség előtt tartották a Dohány utcai zsinagógában, ahol dr. Fischer Gyula (1861–1944) rabbi – a Blockner-család jó barátja – intézett beszédet az ifjú párhoz.¹⁵ De kit is vett feleségül Hajós? A főváros egyik illusztris családjába sikerült beházasodnia, arája atyja ugyanis Blockner Izidor (1853–1933), a legnagyobb hirdetőiroda feje volt. A Blockner név jól ismert volt a felekezeti és a szélesebb társadalomban is. A családfő neve mindig ott szerepelt a Dohány utcai nagytisztelet beszámolóiban, a Tórához hívtak között mint az egyik legbőkezűbb adományozó.¹⁶ Az Izraelita Szünidei Gyermekeletp Egyesület védnöke, a hitközségi választmány és a Chevra Kadisa tagja volt, aki röviddel aranylakodalma után hagyta hátra a földi életet.¹⁷

Anyagi és rang szempontjából tehát mindenképpen mezaliansznak számított a házasság (persze a szólás minden házasságot annak tart...), de a családi felmenőket és vagyont bőségesen kompenzálta Hajós kiválósága.

A SZELLEMI OLIMPIA NYERTES TERVE
(FORRÁS: IGY LETTEM OLIMPIAI BAJNOK)

Másfajta kitüntetések

Bár a versenyszerű sporttól visszavonult – igaz, a Budapesti Torna Club labdarugó csapatának aktív tagja maradt –, ez nem jelentette, hogy más „vizeken” ne próbálta volna ki magát sikerrel. Három sógorával¹⁸ együtt részt vett az első világháborúban. 1917-ben mint népfelkelő mérnök hősiessen helyt állt a 10. isonzói csatában, miért az uralkodó „koronás arany érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján és a kardokat” kitüntetéssel jutalmazta.¹⁹

Az 1924-es párizsi olimpián újból bajnok lett Hajós, jóllehet, ekkor nem fizikai hanem szellemi erőben győzött. Stadion tervét a tizenhárom pályamű közül a legjobbnak találták, igaz, aranyérmet így sem hozhatott haza, ugyanis azt nem ítélték oda, így „csak” az ezüstöt kapta meg, amely a körülményekből kifolyólag mégis az első helyet jelentette.²⁰

Hajósi formák

Az utókor inkább mint olimpikont, mintsem mint műépítést tartja számon Hajóst. Épületei közül a legismertebb (valószínűleg azért, mert a későbbiekben róla neveztek el) a nemzeti sportuszoda, holott igen termékeny építész volt, és több tucat megvalósult terve fémjelzi nevét. Miután 1900-ban műegyetemi oklevelet nyert, Alpár és Lechner irodákban dolgozott – inkább előbbinek a történeti formaelemeket szabadosan kezelő eklektikája hatott rá, kevésbé az utóbbira jellemző magyaros szecesszió. Meg nem valósult, ám impresszív tervpályázat-sorozata után első nagyobb volumenű épülete az 1909-ban elnyert Borsod vármegyei Takarékpénztár miskolci bankpalotája volt, mellyel egy időben készült a magyarországi reformátusok Abonyi utcai székháza. Tervei alapján valósult meg a debreceni Arany Bika Szálló 1911–1912 közötti átépítése. Majd megkapta a pozsonyi gimnáziumnak, a Magyar Mezőgazdák Szövetségének fővárosi székházának és a szegedi Gyógypedagógiai Intézet tervezését. Már 1913-ból ismert stadionterve, ám az az első világháború kitörése miatt az nem valósulhatott meg, viszont majd egy évtized múlva ő tervezte az Újpesti Torna Egylet labdarugó stadionját. 1930-ban elkészült a margitszigeti sportuszoda palotája, mely ekkoriban Európa legnagyobb fedett uszodája volt, s melyet egy sor hasonló munkája követett, így a győri uszoda, az egykori szabadság-hegyi és a pünkösdfürdői strand. 1932-ben elkészül az Attila úti bérháza, mely a környék mérvadó épülete lett. Utolsó jelentős, önálló munkája az 1938-ban átadott bérház, a „Boarding House” a Munkácsy és Délibáb utca sarkán.²⁰

A korban népszerű penzió – vagy sikkes, angol nevén: „Boarding House” – a pesti zsidó fiúárvaház vezetése építette eredeti épülete helyére: „Mint valami pompás, antikveretű foglalatba helyezett gyönyörű drágakő, – úgy tűnik fel az Andrassy út patinás keretében a pesti zsidó fiúárvaház helyén, az árvaház vezetősége által épített s a napokban teljes befejezést nyert »Munkácsy Mihály Szálloda-Bérház«. A gyönyörű s a maga nemében Budapesten egyedülálló épület az első magyar olimpiai bajnoknak, Hajós Alfréd műépítész, kormányfőtanácsosnak, a ma-

AZ ÚSZÓSTADION MEDENCÉJE. (FORRÁS: TÉR ÉS FORMA)

HANGULATKÉPEK AZ ATTIILA ÚT 119. SZÁM ALATTI BÉRHÁZBÓL (FORRÁS: TÉR ÉS FORMA)

AZ IZRAELITA FIÚÁRVAHÁZ PENZIÓJA (FORRÁS: TÉR ÉS FORMA)

gyar zsidóság büszkeségének páratlan s az egész világon elismert és nagyra becsült zsenialitását dicséri az építkezés tervezésében²¹ – újságotla boldogan az első zsidótörvény hajnalán Szabolcsi Lajos (1889–1943), az Egyenlőség főszerkesztője.

A második világháborút követően elsősorban középületek helyreállítási tervein dolgozott, de hozzá fűződik több hitközséghez köthető építkezés is. 1949. szeptember 18-án mintegy tizenötezer gyászoló jelenlétében avatták fel a rá-

koskeresztúri központi zsidó temető monumentális mártíremlékművét, melyet Hajós vezetésével terveztek meg.²²

Néhány nappal később pedig befejezést nyert a pesti neológ hitközség fiúárvaházi zsinagógájának újraépítése, melyet dr. Katona József (1909–1959) rabbi avatott fel, s mely legmeggrázóbb aktusa az árvák Kádis imája volt.²³

A „zsidó” Hajós

Hajós Alfréd azon kiválóságok magasztos táborát erősíti, aki világhírű karrierje mellett, megtartotta zsidó hitét. Feleségével eleinte a Teréz körút 37. szám alatt lakott, majd idővel az elegánsabb Báthory utca 5. szám alatti bérpalotába költöztek, apósához, ahol hétről hétre minden péntek este összegyűlt a család kisebb-nagyobb része, hogy a gyertyagyújtás után együtt köszöntsék a szombatot. A Blockner – s immár Hajós – családi fészek tágas ebédlőjében tartották a népes széder-estéket is, ahol a hagyományoknak megfelelően az asztal legfiatalabb tagja – hosszú ideig egyetlen fiuk, Hajós Endre (1910–2000) – tette a fel a *Má nistánó* négy kérdését.²⁴

A zsidótörvények korában, mint minden – korábban hősként ünnevelt – zsidót, Hajóst is igyekeztek háttérbe szorítani, idővel pedig már nyíltan becsmérlni, azonban ezt ő sosem tűrte szó nélkül, s méltóságteljesen védte ki a primitív támadásokat. A sárga csillag viselése alól felmentést kapott családjával együtt, viszont a nyilas hordák randalírozásától ez sem kímélte meg őket. Egyszer ebéd közben törtek nyilas csöcselék a családra és pusztá heccből pofozni kezdték a férfiakat, mire állítólag Hajós felpattant, rájuk kiabált, hogy nem szégyellik magukat, hogy első világháborús veterán hősöket inzultálnak. A suhancok erre elkotródtak...²⁵

A felszabadulás után visszatért építész hivatásához, a neológ hitközség szó szerinti újjáépítkezéseinek egyik fő alakja volt. A budapesti izraelita hitközség dísztagjának is választották.²⁶ Temetése rég nem látott pompával és részvétellel zajlott a rákoskeresztúri zsidó temetőben lévő családi kriptában. A különböző liturgikus elemeket Ábrahámsohn Manó (1886–1960) főkantor és a templomi kórusa énekelte, a gyászbeszédet Katona rabbi tartotta.²⁷

Hajós özvegye még egy bő évtizedig ápolta emlékét, eredményesen szorgoskodott a Sportmúzeum megterem-

HAJÓS ALFRÉD SÍREMLÉKE

tésén, melynek gyűjteményét Hajós Alfréd életművének ereklyéi alapozták meg, és 1959-ben a Báthory utcai otthonukban nyitotta ki kapuit a közönség előtt.²⁸

1965 őszén a Blockner-mauzóleumot „megkoronázták”: lángoló fákllya és öt karika került rá – elkészült Hajós Alfréd méltó síremlékrészlete, melyet a család és tisztelők mellett a Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyar Testnevelési és Sport Tanács, az Építésügyi Minisztérium és a Magyar Úszó Szövetség képviselői előtt avattak fel.²⁹ A síremléket a Nemzeti Örökség Intézete renoválta 2019-ben.

¹ Olimpiai győzelmeik már a Hajós nevet használta, de a híradások még egy ideig zárójelben szerepeltették eredeti, Guttmann vezetéknévét is, a hivatalos iratokban pedig a Hajós mellett sokáig még mint Arnold szerepelt; ² Az óbudai hitközség házaspár anyakönyve 1874–1885. 17. old.; ³ Hajós Alfréd, *Így lettem olimpiai bajnok*. Budapest: Sport Lap- és Könyvkiadó, 1956. 9–10. old. A továbbiakban: Hajós, 1956.; ⁴ Kő András, „Emancipáció – Hajós Alfréd házassága”, *Budapest*, 2018. 41. évf. 8. szám, 11. old. A továbbiakban: Kő, 2018.; ⁵ Hajós, 1956. 10. old.; ⁶ Rózsáligeti László, *Magyar Olimpiai Lexikon 1896–2012. Ötkarikás érmeseink*. Budapest: Corvina, 2012. 126. old.; ⁷ Hajós, 1956. 30–38. old.; ⁸ Hajós, 1956. 41–42. old.; ⁹ Hajós, 1956. 46. old.; ¹⁰ Hajós, 1956: 70–71. old.; ¹¹ „Hajós (Guttmann) Alfréd”, *Sport-világ*, 1896. 3. évf. 16. szám, 11. old.; ¹² „Hírek – Az olimpiai versenyek győzöje”, *Egyenlőség*, 1896. 15. évf. 17. szám, 8. old.; ¹³ „Hajós Alfréd”, *Sport-világ*, 1907. 14. évf. 45. szám, 380. old.; ¹⁴ „Napi hírek – Házasság”, *Pesti Hírlap*, 1908. 30. évf. 108. szám, 15. old.; ¹⁵ Lásd például: „Hírek – A főnnepek”, *Egyenlőség*, 1906. 25. évf. 39–40. szám, 9. old.; ¹⁶ „Eltemették Blockner Izidort”, *Egyenlőség*, 1933. 53. évf. 27–28. szám, 26. old.; ¹⁷ Balázs Sándor (1898–1917) és Balázs Imre (1899–1917) olasz hadszíntéren hősi halált halt, Balázs Blockner Pál (1885–1966) a III. osztályú vaskorona rend kitüntetését kapta meg.; ¹⁸ Hausner Gábor főszerk., *Hadtörténelmi Közlemények*, 2012. 125. évf. 1. szám, 336.; 353. old.; ¹⁹ „Hajós Alfréd győzelme az építészeti olimpiáson”, *Az Ést*, 1924. 15. évf. 167. szám, 9. old.; ²⁰ Pusztai László, „Száz éve született Hajós Alfréd”, *Magyar Építőművészet*, 1978. 27. évf. 5. szám, 56–59. old.; ²¹ „Elkészült a fiúárvaház szálloda-bérháza”, *Egyenlőség napirt-évkönyve az 1938/5698. évre*. Budapest, 1937. 105–106. old.; ²² „Budapestten felavatták a nációk áldozatainak síremlékét”, *Új Élet*, 1949. 32. évf. 336. szám, 4. old.; ²³ „A fiúárvaház templomának újjáavatása”, *Új Élet*, 1949. 5. évf. 39. szám, 10. old.; ²⁴ Jány Péter, „Száz éve született az első magyar olimpikon”, *Új Élet*, 1978. 33. évf. 4. szám, 3. old.; ²⁵ Kő, 2018. 10. old.; ²⁶ Jány Péter, „Hajós Alfréd halála 20. évfordulóján”, *Új Élet*, 1975. 30. évf. 23. szám, 2. old.; ²⁷ „Hajós Alfréd temetése”, *Új Élet*, 1955. 11. évf. 12. szám, 4. old.; ²⁸ „Hajós Alfréd halála”, *Új Élet*, 1968. 23. évf. 19. szám, 2. old.; ²⁹ Boinitzer Pál dr., „Lángoló fákllya és öt karika”, *Új Élet*, 1965. 21. évf. 23. szám, 4. old.

BALATONI NYÁR, zsidó felhanggal

STEINER ZSÓFIA írása

Újra nyár, újra Balaton, újra tábor. Idén is, ha nem is együtt, de egyszerre táboroztak a CKids kisebb és a CTeen nagyobb gyerekei. A Balaton-part és árnyas fákkal teli üdülő minden korosztálynak kínált tartalmas és felszabadult szórakozási lehetőséget. A két táborban összesen több mint 200 gyerek táborozott, 7–17 éves korig. Tizenhárom különböző országból érkeztek a táborozók, és mert többségük nem olyan helyet képviselt, amit hagyományosan a zsidó közösségekkel kötünk össze, ezért érdemes föl is sorolni őket. A Balaton-partra idén Ausztriából, Ciprusról, Észtországból, Finnországból, Görögországból, Lengyelországból, Lettországból, Máltáról, Montenegróból, Németországból, Norvégiából, az Egyesült Királyságból, Ukrajnából és természetesen az Egyesült Államokból, Izraelből és Magyarországról érkeztek gyerekek.

Közülük több mint kilencvenen csatlakoztak a kisebbek CKids táborához. „A közös programokon, ahol mindenki jelen volt, négy nyelven: magyarul, angolul, héberül és oroszul mondtunk el mindent. Néha nehéz volt a gyerekeknek kivárni, hogy meghallhassák az információkat, de ez a soknyelvűség az egyik legkülönlegesebb része a tábornak” – meséli Greenberg Chaya, a magyarországi CKids vezetője. – „Jópofo volt látni, ahogy a gyerekek próbálták a mádrichoknak megtanítani néhány szót a saját nyelvükön és hogy milyen izgatottak voltak attól, hogy ők is tanulhatnak új szavakat más nyelveken.” A mádrichok maguk is soknyelvű csapatot alkottak: a magyar ifivezetők mellé Izraelből, az USA-ból, Oroszországból, Kanadából, Ausztráliából és Dél-Afrikából érkeztek.

„A legaranyosabb az volt, hogy a lányok, ahányszor volt egy kis szünetük, például a buszra vártak, vagy két program között voltak, azonnal táncolni kezdtek. A mádrichák bekapcsolták a zenét és a sok különböző országból érkezett kislány azonnal együtt táncolt” – meséli Chaya. „A legmeghatóbb az, ahogy a sok különböző nemzetiségű gyerek belesimul a tábor ritmusába.”

„Különleges pillanat, amikor a fiúk elkezdtek cicszt vagy kipát hordani, anélkül, hogy erre köteleztük volna őket” – teszi hozzá Chaya férje, Greenberg Levi rabbi. – „Ez az előző rebbe szavait juttatta eszembe, amit az amerikai zsidóságról mondott egyszer: nem tudjuk rákényszeríteni őket, hogy megtegyenek bármit is, de meg tudjuk tanítani nekik, hogy megtegyenek mindent.”

A nagyobbak táborában összesen 110 tizenéves táborozott: „*Idén fantasztikus mádrichcsapatunk volt az Egyesült Államokból Moshe és Dini Rappaport rabbi és rebecen vezetésével, akik egy sikeres CTeen programot szerveznek és rengeteg tizenéveseknek szóló utazáson és táboron vannak már túl*” – meséli Bassman Sophie, aki férjével, Tzemmy-vel a CTeen ifjúsági szervezet magyarországi csoportját vezetik és a tizenévesek táborát szervezték.

Mindkét tábor rengeteg izgalmas programot kínál a kézműveskedéstől a sportokon át a kirándulásokig és természetesen a balatoni fürdőzés sem maradhat ki! „*Voltak nagyon izgalmas programok és nagyon jelentőségteljesek. Nagyon szórakoztató volt, amikor 'kalózhajóra' szálltak, amiről a Balatonba ugráltak a táborozók – ez külön program volt a lányoknak és külön a fiúknak*” – idézi föl Sophie, hozzátéve, hogy ez érthetően nagy sivalkodással és vidámsággal járt, de a lelkesedés meg sem közelítette azt, amikor elmentek Keszthelyre és segítettek a helyi zsidó temető rendbehozásában.

„Másfél órát terveztünk erre a programra, de a fiatalok tovább akartak maradni. Ledöntött sírköveket állítottunk föl, lemostuk őket, szemetet szedtünk, és próbáltuk kiszabadítani a temetőt a gyomnövények alól – veszi át a szót Tzemmy.

„Megismerkedtünk Rejtő Gáborral, aki bemutatta nekünk a keszthelyi zsidóság történetét. Ellátogattunk a Szigli-

geti várba is, ahol Kovács Gergő, a Maimonidész történelemtanára örületesen izgalmas történeteket mesélt.”

„A tábor lehetőséget ad arra, hogy jobban megismerjük a fiatalokat, akikkel év közben foglalkozunk. Az, hogy sok-sok órát, napot töltünk velük, lehetőséget ad, hogy teljesen más szinten ismerjük meg azokat a kamaszokat, akikről azt hittük, mindent tudunk” – folytatja Tzemmy arra a kérdésre, hogy ő mit tanult a táborból. – „Van rá idő, hogy meghallgassuk őket, hogy kérdéseket tegyünk fel, jobban megértsük a történetüket. A tábor különleges, zárt világában könnyebb mindenkiben megtalálni a jót, mert lehetőséget ad arra, hogy ne csak az egyik oldalukat lássuk, mint amikor egy-egy órát töltünk velük, hanem alaposabban megismerjük őket más és más helyzetekben. Jobban belelátunk az életükbe és meglátjuk, hogy mindannyian mennyire különlegesek. A Rappaport házaspártól rengeteget tanultam, ők évek óta táboroztatnak, Moshe nagyon különleges ember. Sokat tanultunk tőlük, a legfontosabb talán az, hogy hogyan lehet mindenkiből és mindenkiből kihozni a jó oldalát.”

A táborozók többsége a CKids és a CTeen nemzetközi szervezetein keresztül érkezett, de voltak, akik barátoktól, rokonoktól vagy éppen egy

európai zsidó nőket tömörítő WhatsApp csoportból hallottak a balatoni táborról: *„Egy dolog minden gyerekben közös volt: zsidó gyerekek, akik egy zsidó nyári élményt keresve érkeztek a táborba. A visszajelzésekből úgy látjuk, hogy szerencsére nem csalódtak”* – teszi hozzá Chaya.

A táborozók számára sokféle szempontból volt jelentőségteljes a tábor. *„Talán a legfontosabb, amit a táborozók kapnak a tábortól, az a zsidó büszkeség érzése. Egész nap együtt vannak és együtt élnek át dolgokat, zsidó élményeket és egyszerűen csak mókás élményeket. Egy tábornak az a legnagyobb előnye az iskolai oktatással szemben, hogy nem csak ülnek a teremben és tanulnak, hanem megtapasztalják, amit át akarunk adni nekik. Vannak gyerekek, akik zsidó iskolából jönnek és vannak, akik nem. Van, aki vallásos közegből érkezik, van, akinek semmi kapcsolata a valláshoz otthon. De itt ugyanazt élik át, együtt tapasztalják meg, hogy mit jelent zsidónak lenni, hogy lehet büszkén élni a mindennapi cselekedeteikben a zsidóságot”* – meséli Chaya. A táborban segítenek a gyerekeknek, hogy önállóak legyenek: van, aki itt tanult meg egyedül beágyazni!

A tábor a lubavicsi Rebbe iránymutatásain és tanításain alapul: *„Bár a Rebbe már harminc éve nincs velünk, ő inspirál és motivál minket arra, amit itt létrehoztunk”* – meséli Chaya. Éppen ezért volt az egyik program az, hogy a gyerekek levelet írhattak, amit eljuttattak a Rebbe sírjához, és amiben leírhatták, mit jelent számukra a tábor vagy más gondolataikat. – *„Még azok a gyerekek is nyugodtan ültek és írtak, akiknek máskor nehéz volt türelemmel végigülni a foglalkozásokat. Az egyik kisfiú anyukája a tábor után azt írta nekem, hogy a kisfiának ez volt a legmeghatározóbb élménye, érezte a Rebbe jelenlétét. Ez a fiú nem jár zsidó iskolába és nincsen sok zsidó barátja és csak itt a táborban tapasztalta meg, milyen például együtt tölteni egy sábeszt más zsidó gyerekekkel.”*

„A táborban megtapasztalják, hogy a zsidóság szórakoztató és gondolatébresztő” – veszi át a szót Levi.

**„Elképesztő látni, hogy mennyire nyitottak voltak,
hogy tanuljanak, újabb és újabb dolgokat
tudjanak meg az örökségükről. A cél, hogy felébresszük
minden gyerekben az Örökkévaló szikráját,
hogy aktív kapcsolatot teremtsenek
és büszkék legyenek a zsidóságukra.**

Ha sikerrel járunk, az a legnagyobb jutalom számunkra.”

A nagyobb gyerekek számára ugyanúgy meghatározó élmény a tábor a zsidó identitásuk megerősödésében: „Az egyik magyar fiú azt mondta nekem az egyik esti programon, hogy a tábor hatására rájött, hogy zsidónak lenni nem szégyen, hanem inkább kiváltság és nagy öröm” – meséli Tzemmy Bassman. – „Mások azt mondták, otthon is szeretnék sábeszt tartani, ketten arra voltak kíváncsiak, hogy tudnának tfilint szerezni, hogy minden nap föltehessék. Hála Istennek, van is szponzorunk és már dolgozunk is rajta, hogy megkapják őket.”

„A táborozók többsége kicsi európai közösségből érkezik” – összegzi Sophie mindannyiuk élményeit –, „ahol nincs lehetőségük megtapasztalni, milyen egy aktív, pezsgő zsidó közösség ifjúsági élete. Tíz nap alatt kicsit pótolni tudjuk ezt a hiányt.”

Bár a tábor véget érte, a CKids és a CTeen programok folytatódnak ősszel és várják a zsidó gyerekek jelentkezését!

Akár hozol, akár viszel, jót teszel!

JUHÁSZ VALI interjúja

Július 15-én nyílt meg a CEDEKEMIH Izraelita Szeretetszolgálat új adományboltja Budapesten, a III. kerületben. A pesti oldal után Budán is leadhatjuk adományainkat és válogathatunk az adománybolt kínálatából. Az adománybolt és a szeretetszolgálat céljairól és feladatairól SZILÁGYI NÓRÁVAL, a szeretetszolgálat vezetőjével beszélgettünk.

– *Miért éreztétek fontosnak, hogy a budai oldalon is nyissatok egy AdományPontot?*

– Már az első adományboltunk megnyitásakor terveztük, hogy több helyen hozunk létre Budapesten ilyen típusú üzleteket. Népkonyháink és adományboltunk is a pesti oldalon van, ezért fontos volt hogy a budai oldal is megismerjen minket. Szerencsére rengeteg adomány érkezik hozzánk, és sokan a budai oldalon laknak az adományozók közül, nekik kényelmesebb egy közelben lévő adománybolt. A harmadik kerület mindig is kiemelt fontosságú volt a Cedek életében, hiszen az óbudai közösség, az itt lakók, illetve az észak-budai oldalon élők körében is nagyon népszerű az adományboltunk.

A harmadik kerületi önkormányzatban partnerre találtunk az ügyben, hiszen Dr. Kiss László polgármester úrnak is fontos, hogy segítsük mindazokat, akik rászorulnak, vagy ha nem is rászorulók, de örülnek egy ilyen típusú boltnak.

– *Sokakban él az a kép, hogy az adománybolt kifejezetten csak a rászorulóknak van. Tényleg kizárólag ők a célközönség?*

– Az adománybolt nem csak azoknak szól, akik kevesebb jövedelemből élnek, hiszen bárki belátogathat az üzletbe, és mint egy használtruha-boltban vagy antikváriumban, válogathat a kínálatból. Mivel nemcsak ruhákat,

hanem cipőket, játékokat, háztartási eszközöket, könyveket és hanglemezeket is tartunk, a gyűjtők is nagyon szeretik az üzletünket.

– *Minden beérkező adomány az adományboltba kerül?*

– A hozzánk beérkező adományokat elsősorban az adományboltokban értékesítjük, minimális összegért.

Érkeznek hozzánk segítségkérő levelek is, főleg iskolakezdésnél kérnek a családok gyermekeknek ruhát, tanszert, iskolai felszerelést, cipőt. Ilyenkor, amennyiben el tudnak érte jönni, az adományboltban összehajtogatjuk ezeket. Aki nem tud eljönni érte, mert vidéken él, annak pedig postán küldjük el, bár utóbbi már nem annyira jellemző, hiszen vidéken is elég sok helyen vannak adománypontok más szervezetek működése alatt.

– *Mi történik az adománybolt bevételével?*

– Az adománybolt nem egy profitorientált vállalkozás, hanem azért jött létre, hogy mindenki számára elérhető legyen jó minőségű ruha. Ez a küldetésünk. Ezért a befolyt összeget a bolt fenntartásának kiadásaira (bérleti díj, bérköltség stb.) fordítjuk.

– *Ki vihet be árut, mennyit és milyen típusú adományt vártok? Mit tanácsolsz, miket hozzanak, mire van szükség?*

– Az adományozás kultúrája Magyarországon még mindig nem olyan

fokú, mint amire szükség lenne. Azonban egyre jobban megértik az emberek, és kezdik megtanulni, hogy egy adományboltban is jó minőségű árura van szükség, hiszen aki oda betér vásárolni, nem koszos, lyukas ruhát szeretne venni. Mindennek örülünk, ami jó minőségű, használható, működőképes, ép áru.

Sokan évszakváltásnál – amikor a nyári ruhák lekerülnek a fogasról és felváltja őket az őszi téli ruhatár – hozzák be hozzánk ruháikat. Ilyenkor érdemes végiggondolni, mi az, amit már nem hordunk, és más biztosan örülne neki. Sokan költözéskor a már nem használt edényeket, poharakat, tányérokat, evőeszközöket hozzák el hozzánk, vagy amikor a gyermekek megnőnek, a már nem használt játékaikat. Nagyon fontos, hogy ilyenkor olyan játékokat kapjunk, amik nem hiányosak, hanem tiszták, komplettek. Hiszen ha az ezer darabos puzzle-ből hiányzik két darab, vagy ha a távirányítós autónak hiányzik a távirányítója, annak egy gyermek sem örül. Mindig gondoljunk arra, hogy annak mi örülnénk-e, amit adományba szánunk, vagy épp

adnánk-e érte pénzt? Ha igen a válasz, akkor várjuk sok szeretettel.

– *Melyik napokon lehet adományt bevenni, leadni?*

– Adományboltunk minden hétköznap várja a vásárlókat és az adományozókat. Hétfőn, kedden, csütörtökön és pénteken 11.00 és 17.00 óra között, szerdai napon hosszított nyitvatartással, reggel 8.00-tól 18.00-ig várjuk a hozzánk érkezőket.

– *Tervezitek-e, hogy vidéken, nagyvárosokban is nyissatok ilyen üzletet?*

– A megnyitásunk után már érkeztek hozzánk kérdések a Facebookon,

hogyan mikor nyitunk boltot Miskolcon, Szolnokon. Nagyon örülök, hogy az egész ország területén elérnek minket, látják az aktivitásunkat, és küldik az ötleteket. Mivel Miskolcon, Debrecenben és más vidéki városban is van közösségünk, nagyon örülnénk, ha a következő adományboltunk már egy vidéki városban nyílhatna meg. Ehhez keresünk folyamatosan partnereket, kollégákat.

AZ ADAKOZÁS 10 PARANCSOLATA

Kedves Adományozó!

Ha holnap minden vagytonodat elveszítenéd, és egy segítő szervezet azt mondja, ad neked ruhát, élelmiszert, bútort, tévét, akkor bizonyára boldog lennél. Csakhogy a következőket kapnád: 1960-ban varrt, kitűnő állapotú barna nejlón öltöny. Egy folt sincs rajta, a nagypapáé volt, aki csak ünnepnapokon hordta. Kicsit naftalin szagú, de teljesen jó az állapota. Mellé a mama hagyatéka, a szuper köntös és a rakott szoknya: egy ügyes kezű varrónő át tudja alakítani. A gyerekeknek társasjáték, puzzle. Igaz, hogy 1-2 darab már elveszett belőle, de lehet pótolni egy kis fantáziával. A tévé is működik, igaz, a távirányítója már elveszett, és két ember kell, hogy felemelje, mert még a hagyományos képcsöves, de hát aki nek nincs, annak ez is jó...

Rengeteg ilyen és ehhez hasonló mondatot hallok. Ezért kérek meg, kedves Olvasó, hogy gondold bele. Te elfogadnád ezeket? Ugye, hogy nem jó szívvel. Ezért, kedves Adományozó, mikor elhatározod, hogy elhozod hozzánk a már nem használt ruháidat, ott állsz a ruhásszekrényed mellett, jusson eszedbe a következő:

1. A szeretetszolgálat nem személtlerakó, nem tudunk naponta több tonna koszos, sérült, divatjamúlt ruhát átválogatni és kidobni. Csak tiszta, ép, foltmentes ruhát hozzá!
2. „A vidéki szegénység nem lomtár, nem a fővárosban ’fölsleges’ dolgok befogadója”. L. Ritók Nóra, az Igazgyöngy Alapítvány alapítója
3. Ha játékokat szeretnél adni, csak ép, hiánytalan játékot adj, ha elemes, elemmel.
4. Tartós élelmiszernél figyelj a lejárat időre, ha lejárt, dobd ki.
5. Az értelmetlen, semmire nem használható háztartási eszközt vagy szobrot, „csetreszt”, más sem fogja tudni felhasználni.
6. A műszaki cikkek legyenek használhatóak és a modern kor követelményeinek megfelelőek. A 30-40 éves tévékkel, VHS kazettákkal és DVD lemezekkel nem tudunk mit kezdeni.
7. Könyvekkel érdemes inkább a közeli iskolákat, könyvtárakat megkeresni.
8. A sérült bútor balesetveszélyes. A bútorok tárolása és szállítása általában nem megoldott, érdemes inkább a közösségi oldalakon „ingyen elvihető” megjelöléssel hirdetni, így egyenesen az új otthonába kerülhet.
9. Nem vagyunk fuvarozó cég: fizikai képtelenség lenne minden felajánlott adományért elmenni, ezért csak azt az adományt tudjuk fogadni, amit nyitvatartási időben behoznak hozzánk.
10. Végül a legfontosabb: csak tiszta szívből adjunk! Az adakozásnak 8 szintje van. Mindegy, hogy milyen „szinten” műveljük az adakozás micváját, Isten látja ezt, és ezzel is közelebb kerülünk a Messiáshoz.

Ha a jó szándékhoz a fentiek ismerete is társul, akkor adni és kapni egyaránt öröm lesz!

Visszájára kell fordítani a végső megoldást

EMLÉKTÁBLÁT ÁLLÍTOTTAK A HOLOKAUSZT KECSKEMÉTI ÁLDOZATAINAK

LIEBMAN FLÓRA írása

Kecskeméten és környékén egykor gyönyörű zsidó közösségek éltek: kisgyerekes családok, jómódú és szerényebb körülmények között élő polgárok, neológok, ortodoxok... ám mindezt elsöpörte a holokauszt pusztítása. A zsidóság azonban soha nem tűnt el teljesen Bács-Kiskun megye székhelyéről. Az utóbbi években pedig egyre inkább kezd megélni a zsidó élet a városban.

Ehhez hozzájárul a Radziner rabbi-házaspár jelenléte is. Mára már elmaradhatatlanná vált Radziner rabbi hetenkénti tanulása, amelyen a hetiszakaszokat dolgozzák föl. Emellett havonta egyszer közös szombatfogadásra és kidusra várják a kecskeméti zsidókat, amelynek helyszíne az egykori ortodox kis-zsinagóga, amelyben ma a Mai Manó Fotográfiai Múzeum működik. Különböző programokat is szerveznek, részben a zsidó ünnepekhez kapcsolódóan: tartottak már széder estét, purim partit és köztéri hanukai gyertyagyújtást is. „Emellett kulturális rendezvényekre is sor került, mint például az őszi ünnepek alatt nagy sikert aratott kántorkoncert, amit a tervek szerint idén ismét megrendezünk a ros hásaná és jom kipur közötti időszakban” – tudtuk meg Radziner Chayatól.

A holokauszt 80. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen Radziner Salom Ber rabbi beszédében kisleányát említette, a kétéves Sámájt, aki már otthonosan mozog a város játszóterein. Nevét dédnagyapája után kapta, aki egy Varsó melletti kisvárosban élt és a család pékségében dolgozott, amikor 18 éves fiatalként szemtanúja volt annak, hogyan alázzák meg a nácik a zsidókat. Ek-

kor a Szovjetunióba szökött, túlélte a szovjet munkatáborokat, majd hazatérve azzal szembesült, hogy a családja és a közössége minden tagja Treblinkában lelte halálát... ekkor újra felkerekedett, az Alpokon keresztül Olaszországba ment, onnan pedig Izraelbe: „Ott alapított családot, született az Apám és a nővére és unokák, dédunokák – összesen több mint ötven leszármazott, közöttünk az én Sámáj fiam, aki – ha nem is Radziminban, de Közép-Európában, itt, Magyarországon született” – mondta a rabbi, hangsúlyozva, hogy hasonló a története megannyi zsidó közösségnek: „Ugyan ma 80 éve itt sorakoztak és erről az állomásról vitték el őket és csak nagyon kevesen éltek túl a borzalmakat, voltak túlélők, és ma már nekik unokái és dédunokái élnek fenntartva a zsidóságot! Ide, Kecskemétre is egyre több tér vissza a zsidóság fényéből” – mondta Radziner rabbi, hangsúlyozva, hogy az áldozatok „szellemi végrendelete”, hogy emlékezzünk, ugyanakkor ennél többet is kell tennünk: „A másik és talán még fontosabb rész ellenkezőjére fordítani a 'végső megoldást' és megőrizni, felvirágoztatni a zsidó életet, a Tóra hagyományait. A város megőrizte, fenntartotta a zsinagó-

gákat, amiket a közösségek a háború előtt építettek. Ezek között újra szólaljon meg az ima és a tóratanulás hangja!” – mondta a rabbi, majd beszédét így zárta: „Am Jisroel Chaj v'kajam – Izrael népe él és virágzik, itt Kecskeméten is!”

A megemlékezés helyszíne az alsó vasútállomás volt, ahonnan június 27–29. között indultak a deportáló vonatok a környékbeli zsidókkal a biztos halálba...

„A holokauszt nem csak egy statisztikai adat... Hálát adunk az örökkévalónak, hogy Európa egyik legvirágzóbb zsidóságát tudhatjuk magunkénak” – mondta többek között dr. Molnár András, az EMIH kecskeméti Zsidóházának vezetője.

A megemlékezésen beszédet mondott Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány elnöke és a kecskeméti Hit Gyülekezete lelkésze is. Az esemény fővédnöke Kecskemét polgármestere volt, akinek nevében prof. dr. Sztachó-Pekáry István alpolgármester is mondott beszédet. A felszólalók között volt Stifter Ádám helyettes államtitkár is, aki a zsidó közösségek örvendetes fejlődéséről is beszélt.

Az esemény zárásaként emléktáblát avattak az állomás falán, ami ezentúl a helyi áldozatokra emlékeztet majd.

KEZDJÜK AZ ALAPOKTÓL!

INDUL A MAIMONIDÉSZ ELSŐ OSZTÁLYA!

TUNA JUDIT írása

Az EMIH-Magyar Zsidó Szövetség (EMIH) kiemelkedően fontosnak tartja a jövő generációjának képzését és mindent meg is tesz annak érdekében, hogy közösségen belül átfedéses rendszerben történjen a fiatalok oktatása. Ebben mérföldkőnek számított a Maimonidész Gimnázium indítása a 2017-es évben, az akkor még 1+4 osztályos keretrendszerben működő öt évfolyamos képzéssel, ami 2022-ben hatévfolyamosra bővült. Az iskola a 2024/25-ös tanévben ismét nagy változás elé néz, ugyanis az iskola elemi első osztálya is megkezdte működését.

Ezzel Szilánk Zsuzsa, az EMIH oktatási programjaiért felelős vezetője gyökeresen átírta a hazai potenciális zsidó oktatási intézmények rendszerét. „Régi álmom válik idén valóra azaz, hogy szeptembertől elindul az általános iskola első osztálya is. Ezzel nagy lépést teszünk afelé, hogy megvalósuljon az, amiért annyit dolgoztam és dolgoztunk az elmúlt hét évben: az, hogy bölcsődétől egészen érettségig velünk tudjanak maradni a gyerekek” – meséli Szilánk Zsuzsa, hozzátéve: az alsó hat évfolyamot a gimnáziumhoz hasonlóan felmenőrendszerben töltik meg, vagyis öt év múlva lesz teljes a 12 évfolyamos oktatás: „Ez a módszer nagyon bevált a gimnáziumnál, az ottani tapasztalatainkatültettük át az elemi iskola megtervezésébe és ezért választottuk most is a felmenő rendszerű iskolabővítést.”

A Maimonidész pedig már több sikeres érettségivel a háta mögött egyértelműen jól vizsgázott. Diákjaik mind világi, mind vallási téren rendkívül sikeresen teljesítenek tanulmányaikban, akár az érettségi,

akár a felvételi eredményeiket tekintjük. A gimnázium, és a már működő három általános iskolai osztály eredményeit látva biztosak lehetünk abban, hogy a most induló első osztály is kiemelkedőnek fog számítani a hazai zsidó és nem-zsidó tanintézmények sorában.

Az itt kezdő gyerekek egészen az érettségig élvezhetik a magas színvonalú oktatást és a modern környezetet. „Egymásra épülő keretrendszerben, a megszokott családi, friss, fiatalos és gyermekközpontú környezetben nőhetnek fel a hozzánk járók, egészen pici koruktól kezdve tinédzser korukig. Így tehetjük könnyebbé és élvezetesebbé számukra a tanulást és egyengethetjük útjukat a világban” – foglalja össze az oktatási intézmények előnyeit az igazgatónő, aki saját gyerekein is tapasztalja, mit jelent egy támogató szellemiségű óvoda vagy iskola a családok életében.

Az iskolakezdés sokszor nem könnyű váltás a gyerekeknek, ezt „beszoktatós” programokkal igyekeznek

megkönnyíteni. A leendő elsősöket iskolaizelő programokkal várja a Maimonidész augusztus 21-23 között. Itt megismerkedhetnek osztálytársaikkal, tanáraikkal és irányított foglalkozásokon vehetnek részt, mielőtt augusztus 26-tól megindulna a „rendes” iskolás élet. „Az iskolaizelő programon a részvétel regisztrációhoz kötött, mindenkit várunk szeretettel ezekben az időpontokban” – mondta befejezésül Szilánk Zsuzsa.

Augusztusban már Ön is beíráthatja gyermekét a Maimonidész Gimnázium első elemi osztályába és megismerkedhetnek az iskolai élettel is!

Beiratkozási időpontok:

2024. 08. 22. 9.00-13.00
és 2024. 08. 29. 11.00-15.00.

Első szülői értekezlet:

2024.08.22. 16.30.

**További információ,
jelentkezés és regisztráció:**
titkarsag@zsidogimnazium.hu

INDUL AZ ELSŐ 1. OSZTÁLY

a Maimonidész Általános Iskola
és Gimnáziumban!

További információért írj
a titkarsag@zsidogimnazium.hu-ra

„Iskolaizelő” programok, beszoktatás:
augusztus 21-23.

Beiratkozás:
2024. 08. 22. 9:00-13:00 & 2024. 08. 29. 11:00-15:00

Iskolakezdés:
augusztus 26.

OLIMPIAI KÖZVETÍTÉS kóser nassolni valókkal

DÉNES ANNA *írása*

A világ legnagyobb sporteseménye nézők millióit vonzza a képernyők elé. Amíg a versenyzők fölkészülnek, mi is elkészülhetünk a nassolni valókkal. És bár a kutatások azt mutatják, hogy nem egészséges tévézés közben enni, egy kis odafigyeléssel finom, egészséges és nem melleleg kóser ropogtatni valókkal készülhetünk az izgalmas versenyekre.

FOKHAGYMÁS KENYÉRRUDAK (grissini)

párve, tojásmentes

Hozzávalók: ½ kg liszt; ½ pohár (150 ml) langyos víz; ½ pohár (150 ml) narancslé vagy növényi tej; 25 g friss élesztő; 1 kk. cukor; 2 kk. só; 4 nagy gerezd fokhagyma; 6 ek. olívaolaj

Az élesztőt a cukorral felfuttatjuk a fél pohár langyos vízben. A fokhagymát áttörjük, az olajat kis méretű lábosba tesszük és egy picit összeemelegítjük az összetört fokhagymával (vigyázzunk, mert könnyen túlhevül és megég). Néhány percig hagyjuk hűlni. A lisztet tálba szitáljuk, hozzáadjuk a sót, majd az élesztős keveréket és a narancslét/növényi tejet, végül a fokhagymás olajat is. Alaposan összegyúrjuk és néhány perc alatt rugalmas tésztává dagasztjuk, másfél órán át letakarva, meleg helyen kelesztjük. A megkelt tésztát négy darabra osztjuk, mindegyiket egyenként téglalappá nyújtjuk és ujjnyi széles csíkokra vágjuk. A csíkokat egyenként 15–20 centiméteres rudakká sodorjuk. Sütőpapírra bélelt tepsin újabb negyed órán át kelesztjük a grissiniket, majd 180 fokra előmelegített sütőben körülbelül negyed óra alatt ropogósra sütjük őket.

ZÁÁTÁROS CRACKER (sós keksz)

párve, tojásmentes

Hozzávalók: ½ kg 80%-os liszt; 15 ek. szeszámag; 6 kk. só; csipetnyi darált bors és őrölt koriander (elhagyható); 2 ek. záátár fűszerkeverék és még néhány evőkanálnyi a szóráshoz (ízlés szerint, elhagyható); 3 ek. olívaolaj; ½ pohár (1,5 dl) víz; ½ pohár (1,5 dl) narancslé vagy növényi tej

A hozzávalókat sorban tálba tesszük és sima, rugalmas tésztává gyúrjuk. A sütőt előmelegítjük 200 fokra. A tésztából leszakítunk egy ököl méretű darabot, a többit letakarjuk, nehogy kiszáradjon. Nagyon vékonyra, tepszi méretűre nyújtjuk, záátárral megszórjuk, majd kézzel kissé belesimítjuk a fűszert. Kis méretű sütikiszúróval vagy vastag üvegből készült pálinkáspohárral köröket szaggatunk a tésztából, ezeket egymástól egy-két centire sütőpapírral bélelt tepsire sorakoztatjuk és előmelegített sütőben 12-15 perc alatt ropogósra sütjük a kekszeket. A tészta többi részével ugyanígy járunk el, amíg csak el nem fogy.

ZÖLDBORSÓKRÉM

párve, glutén- és tojásmentes

Hozzávalók: 2 pohár fagyasztott zöldborsó; egy marék friss koriander, a vastag szára nélkül; 2 gerezd fokhagyma; 2 ek. frissen facsart citromlé; 1 ek. olívaolaj; só, bors, ízlés szerint

A borsót egészen kevés vízen néhány perc alatt megpároljuk, amíg felolvad és egy kissé átmelegszik. A koriandert vízbe áztatjuk, és felhasználás előtt ellenőrizzük, nehogy bogár legyen rajta. A borsót, a koriandert és a többi hozzávalót nagy tál-

ba tesszük és botmixerrel simára turmixoljuk. Szükség esetén adjunk a keverékhez egy-két evőkanál vizet, hogy krémesebb állagot kapjunk.

FALAFELGOLYÓK

párve, tojásmentes

Hozzávalók: 2 pohár száraz csicseriborsó (ebben a receptben nem helyettesíthető konzervvel); 1 nagy fej hagyma; néhány evőkanálnyi felaprított petrezselyem; 6 gerezd fokhagyma; 2 ek. liszt (gluténmentes változathoz csicseriborsó liszt); 2 kk. őrölt római kömény; só, bors, őrölt koriander, ízlés szerint; olaj a sütéshez

A csicseriborsót átöblítjük, majd legalább 4–5 órára vízbe áztatjuk. Leszűrjük és alaposan átvizsgáljuk a szemeket, nehogy bogaras legyen. A csicseriborsót adagonként aprítógépbe vagy konyhai robotgépbe tesszük, de botmixerrel is összeturmixolhatjuk. Sűrű paszta jellegű péppé dolgozzuk, majd tálba tesszük. A hagymát apróra vágjuk, a fokhagymát áttörjük, a csicseriborsóhoz adjuk és botmixerrel az egészet simára dolgozzuk. A petrezselymet vízbe áztatjuk, és ellenőrizzük, nehogy bogár legyen benne. Apróra vágjuk, majd a lisztet, a sót és a fűszereket a petrezselyemmel együtt a csicseriborsós keverékhez adjuk. Alaposan összedolgozzuk, ezt követően pedig nedves kézzel diónyiánál kicsit nagyobb gombócokat formázunk. Széles serpenyőben felhevítünk kétujjnyi olajat, majd a forró olajban néhány perc alatt a golyók mindkét oldalát barnára sütjük. Papírtörlővel leitatjuk a felesleges olajat és melegen tálaljuk. A keveréket egy nappal a felhasználás előtt is elkészíthetjük. A gombócok jól fagyaszthatók, így akár jóval a vendégeskedés előtt elkészíthetjük a falafelt, lefagyaszthatjuk a nyers gombócokat és kisüthetjük őket közvetlenül fogyasztás előtt.

RÓZSASZÍN SZEZÁMMAG-SZÓSZ (tchina)

párve, glutén- és tojásmentes

Hozzávalók: 1 doboz tahini (nyers szezám-mag-krém, legjobb a teljes, hántolatlan magból készült, mivel ennek a legmagasabb a kalcium-tartalma); ¼ nyers cékla; ½ pohár víz; só, ízlés szerint; 2 ek. frissen facsart citromlé

A céklát lereszeljük, majd a vízzel alaposan összeturmixoljuk. Leszűrjük. A tahinit tálba tesszük, hozzáadjuk a vizet, a citromlét és a sót. Alaposan összekeverjük, szükség esetén adunk még hozzá folyadékot vagy tahinit, hogy elérjük a kívánt állagot.

CHUMUSZ (csicseriborsó krém)

párve, tojás- és gluténmentes

Hozzávalók: 1 pohár száraz csicseriborsó; 3 gerezd fokhagyma; ½ citrom leve; só, bors, őrölt római kömény, őrölt koriander, ízlés szerint; 2 ek. tahini (ízésítetlen szezám-mag-krém); 1 ek. olívaolaj; víz vagy a csicseriborsó főzőleve, szükség szerinti mennyiségben. A tálaláshoz: néhány szem csicseriborsó; olívaolaj; pirospaprika

A csicseriborsót egy éjszakára beáztatjuk, majd két óra alatt puhára főzzük. A szemeket kissé kihűtjük, majd külső, vastag és kemény héjukat lehúzzuk. A főzővízből tegyünk félre a chumusz elkészítéséhez. A hozzávalókat nagy tálba tesszük és botmixerrel összeturmixoljuk. A folyadékot kis mennyiségekben, néhány evőkanalanként adagoljuk a többi hozzávalóhoz, amíg a chumusz megfelelő, krémes állagúvá válik. Behűtve, egy kanál olívaolajjal meglocsolva, néhány szem csicseriborsóval és pirospaprikával megszórva tálaljuk.

OLIMPIAI ÖTKARIKA-TÁL

párve, glutén- és tojásmentes

Az olimpia jelvénye az öt, fehér alapon egymásba kapaszkodó színes karika, melyek színei a felső sorban: kék, fekete és piros, alul pedig sárga és zöld. Öt egyforma kerek tálat töltünk meg színes gyümölcsökkel és fehér tálca-ra téve kínáljuk őket.

Hozzávalók: **KÉK:** áfonya, szilva

FEKETE: szeder, faeper, nagyon sötét színű cseresznye vagy szőlő, fekete ribizli

PIROS: piros ribizli, cseresznye, meggy, földi eper, málna, felkockázott görögdinnye, gránátalma

SÁRGA: mangó, banán, felkockázott sárgadinnye, ananászkarikák, csillaggyümölcs, sárgabarack

ZÖLD: szőlő, kivi, zöld alma, zöld belsejű sárgadinnye felkockázva

Az Adidas esete A VÉLETLENEK KÖZÖTT

STEINER ZSÓFIA írása

Amikor 2022 októberében az Adidas szerződést bontott Kanye Westtel az antiszemita megjegyzései miatt, azt gondoltuk, nagyon helyes, így kell ezt csinálni. Kicsit beárnyékolja ugyan a dicsőséget, hogy a rapper korábban is közismert volt antiszemita kirohanásairól és hogy a szerződésbontás azután következett, hogy már többen, köztük a Rágalmazásellenes Liga (Anti-Defamation League – ADL) is fölhívta a figyelmüket a lépés szükségességére.

Végül azonban megtörtént a szakítás, a német sportszeragyártó állítólag 250 millió dollárt bukott az ügyön, de a rend helyreállt és a történelmi tények tárában rögzítésre került, hogy az „Adidas nem tolerálja az antiszemitizmust és bármilyen más formáját a gyűlöletbeszédnek”, valamint, hogy a Ye néven működő rapper megszólalásai nem egyeznek az értékeikkel „a diverzitás és inklúzió, a kölcsönös tisztelet és a sportszerűség” terén. Igazán meg lehet, nem igaz? Főleg, mert az Adidasnak különösen jó lenne amúgy is vigyáznia magára, kissé nehéz elfeledkezni az alapítójukról, akinek máig a nevét viselik, a jó Adolf

„Adi” Desslerről, a náci párt egykori tagjáról, akit a háború után szembesítettek is helyteleníthető múltjával.

Aztán jött az olimpia, és valamiért az Adidas csapata úgy gondolta, nincs is jobb tisztelgés az olimpia szellemisége előtt, mint előrángatni a modern kori játékok legtragikusabb pillanatát, föltépní a sebeket is behinteni sóval. Ha ugyanis azt mondom, hogy müncheni olimpia, arról 10-ből 9 embernek az izraeli olimpiakonok elleni terrortámadás jut eszébe. De úgy tűnik, az Adidasnál csak tizedikek dolgoznak, így a ’72-es müncheni olimpiára pi-

acra dobott cipőjük remake-jével készültek Párizsra és reklámarcul a közismerten antiszemita amerikai-palesztin modellt, Bella Hadidot választották hozzá. Az ember elgondolkozik, hogy mégis mi járhatott az ötletgazdák fejében: '72-olimpia-palesztin... mi baj lehet?

És itt álljunk meg egy pillanatra és szögezzük le: Bella Hadiddal nem a származása a baj. Bella Hadiddal az a probléma, hogy nyíltan antiszemita, és ezen nézeteit megosztja több milliós követői táborával, miközben a Times 2023-ban a világ 100 legbefolyásosabb embere közé választotta. Ha Bella Hadid, a világ egyik legjobban fizetett modellje, akit a rajongói már-már vallásos áhítattal bálványoznak, Izrael-ellenes, pro-palesztin tüntetéseken vonul, ahogy tette ezt 2021-ben, akkor biztosak lehetünk benne, hogy véleményének milliányi követője lesz. Bella Hadid ugyanis nem arra használja a népszerűségét, hogy szót emeljen a Hamász terrorja ellen, ami a népet megnyomorítja. Nem azért emeli föl a hangját, hogy elítélje a gyerekek generációinak agyimosását, a segélyek terrorcélokra való felhasználását, vagy bármi mást... nem, ő ezt a népszerűséget arra használja, hogy olyan hazugságokat terjesszen, mint hogy a zsidók 4000 éve tartják elfoglalva a palesztinok földjét, hogy Izrael ellen agításon és hirdesse a népiirtásra buzdító „from the river to the sea” eszmét. Karöltve az amerikai és jordán útlevéllel rendelkező, dúsgazdag, ingatlanfejlesztő apjával és a szintén szupermodell nővérel. Milyen kellemesek lehetnek a családi vacsorák a kaliforniai ranch-en, ahol a Hadid gyerekek nevelkedtek...

A kampány tehát 2024. július 11-én elindult, a botrány annak rendje és módja szerint kitört, az Adidas július 18-án már visszatáncolt és sűrű elnézéskéreképek közepette leállította a kampányt. A botrány átcsapott a túloldalra, Hadid perrel fenyegetőzött, az Adidas tőle is bocsánatot kért. Mennyivel egyszerűbb lett volna eleve valami más-sal kirukkolni az olimpiára. De előtte még vizsgáljuk meg az Adidas bocsánatkérését:

Stefan Pursche, az Adidas szóvivője állt ki a nyilvánosság elé azzal, hogy:

„Tudatában vagyunk annak, hogy [a hirdetések] összeköthetők a tragikus történelmi eseményekkel – bár egyáltalán nem ez volt a szándékunk. Elnézést kérünk az okozott rossz érzésekért vagy szorongásért. Kampányunk fennmaradó részét ennek fényében gondoljuk újra. Hiszünk a sportban mint egyesítő erőben és továbbra is arra törekszünk, hogy mindenben a diverzitást és az egyenjogúságot támogassuk”.

Tragikus történelmi esemény, rossz érzések és szorongás, újragondoljuk – vagyis egy szó sincs a terrorizmus elítéléséről, az antiszemitizmus elítéléséről, vagy arról, hogy

vállalnák, hogy hibáztak. Ezzel szemben van diverzitás és egyenjogúság, noha pont itt pont ezek nem sérültek, de enélkül ma már nincs bocsánatkérés.

Mert ugye arról van szó, hogy nem állt szándékukban rossz érzést vagy szorongást kelteni, ez a burkolt célzás arra, hogy aki mégis szorong vagy rossz-érez, az legyen biztos benne, hogy a hiba az ő készülékében van. Bocs, hogy életek legrosszabb pillanatával nyereszke-dünk, amihez összeálltunk valakivel, aki utál titeket. Komolyan, tők véletlen volt.

Csak hát véletlenül senki nem indít el egy ekkora kampányt. Ha véletlen lett volna, az azt jelentené, hogy az Adidas PR, marketing, social media, kommunikáció és ki tudja, még hányféle csapatában, akiken átmentek a tervek, csupa használhatatlan idióta ül. (Bocs a durva kifejezésért, direkt volt).

Ez pedig nem valószínű, hacsak nem hagyják mindenféle felnőtt felügyelet nélkül garázdálkodni a kreatív szakembereknek a TikTok deepfake híradásaiból tájokozódó, nagyon liberális woke feltörekvő új generációját. Hogy eleve az volt-e a terv, hogy botrányt kavarnak, majd visszakoznak, vagy azt gondolták, ezt meg lehet úszni, azt valószínűleg sosem fogjuk megtudni. Nem szívesen gondolok a harmadik lehetőségre, vagyis arra, hogy olyanok diszponálnak végtelen mennyiségű pénz és márkahű követők milliárdjainak gondolkodása fölött, akiknek nehezebbre esik beütni a Google-be, hogy München, 1972 meg olimpia.

Összességében kérdés, hogy hihető-e, hogy a náci alapítói múltú Adidas, aminek már korábban is sikerült antiszemita arccal reklámoznia magát, véletlenül tisztelgett a palesztin terroristák előtt egy ilyen legalábbis áthallásos kampánnyal. Mindenesetre jó hír: az Adidas jogi csapatában még van néhány ember, aki úgy gondolja, még mindig jobb üzlet a woke/pro-palesztin vásárlóit kiborítani, mint az Izraelpártiakat. Mert afelől egy percnyi kétségünk ne legyen, hogy ez az egész színjáték nem szól másról, mint kőkemény üzletről.

Kiegészítés lapzártánk utánról: Bella Hadid első körben perrel fenyegetőzött, majd hosszabb hallgatás után július 30-án rózsaszín háttérű közleményben biztosított mindenkit róla, hogy sem ő, sem a csapata nem tudott a '72-es merényletről és persze soha nem vett volna részt tudatosan egy ilyen rettenetes esemény promotálásában. Mint írja, mindenki a legjobb szándékkal akart valami pozitívát létrehozni, nem hisz az antiszemitizmusban és bár kiáll a népe jogai mellett, egy antiszemitizmustól mentes világról álmodik.

Jó tudni, hogy Bella Hadid csapata is úgy gondolja, még mindig jobban járnak velünk, mint a terroristákkal...

Az aranymadár

DÉNES ANNA meséje

Réges-régi történetet mesélek most el nektek Rábá bár bár Chánáról, aki messze-messze, Babilóniában élt. Rábá bár bár Cháná nagy utazó volt, keresztül-kasul bejárta a tengereket és a nagy sivatagot is. Akkoriban persze még nem voltak se repülő, se terepjáró, de még hatalmas óceánjáró hajók se, így hát hősünk a sivatagban tevéhátton utazott, a tengeren pedig csónakon.

Tudnotok kell, hogy a sivatagban az utazó hatalmas veszélyeknek volt akkor, réges-régen, sok-sok száz éve kitéve. Rengeteg vizet kellett magával vinnie, mert sokszor napokig nem akadt oázis, ahol vizet meríthetett volna a hús forrásból. Bátornak is kellett lennie, hogy szembe szálljon a sivatagi ragadozókkal. És végül – ez jelentette mind közül a legnagyobb veszélyt – a dűnék és homokbuckák mögött ott leselkedtek a gonosz és mindenre elszánt rablóvezérek, akik egykettőre helybenhagyták a magányos utazót, elvették a pénzét, ellopták a tevéjét és zsebre tették mindenét, amiye csak volt. Így aztán az emberek nemigen keltek át egyedül a sivatagon, hanem karavánokban vándoroltak. Elöl tevegelt a vezető, utána sorban a karaván többi tagja. Ha valakinek meg kellett állnia, az egész karaván megállt. Ha pedig nekiindultak, nem volt mese, mindenkinek mennie kellett. Amikor megérkeztek a sivatag túlsó szélére, búcsút vettek egymástól, és ki-ki ment a maga útjára.

Egy ilyen sivatagi útja során esett meg Rábá bár bár Chánával a történet, amit most elmesélek. A karaván napok óta poroszkált a forró sivatagban. Időnként megálltak, ettek pár falatot, pihentek valamicskét és máris haladtak tovább. Nem maradtak sokáig egy

helyen, nehogy a sivatagi gonosztevők megneszeljék, hogy karaván jár a közelben, mert annak bizony rossz vége lehetett volna. Egy ilyen rövidke pihenő után történt, hogy a vezető jelzésére az utazók sebtiben szedelődzködni kezdtek, és egykettőre újra a tevéik hátán ringatóztak. Rábá bár bár Cháná is összeszedte a cók-mókját és indult ő is, hiszen még nagyon hosszú út állt előttük, a nap pedig már délutánba hajlott.

Már eltávolodtak a táborhelytől, amikor Rábá bár bár Cháná hirtelen észbe kapott: elfelejtette elmondani a kenyérvész utáni áldást. Morfondírozni kezdett magában: „Ha azt mondom a karaván vezetőjének, hogy szeretném elmondani az étkezés utáni áldást, azt feleli majd, mondjam el itt. De hogyan mondhatnám el itt, amikor

szent életű bölcsseink úgy tanították, hogy az asztali áldást azon a helyen kell elmondanunk, ahol ettünk. Megvan!” – kiáltotta és tevéjét nógatva a karaván vezetője mellé sietett. „Szörnyű dolog történt!” – mondta neki. „Gyönyörűségecs aranymadaramat a táborhelyünkön felejtettem. Mindenképpen vissza kell fordulnunk, hogy magamhoz vegyem!” Rábá bár bár Cháná arra gondolt, hogy az aranymadár kedvéért biztosan hajlandó lesz visszafordulni a vezető. Így is lett: „Ajjaj, ez már igazán nagy baj” – felelte a vezető, megálljt vezényelt a tevéjének, és azonnal visszafordította az egész karavánt. Az utazók nem értették a dolgot, de megbíztak vezetőjükben. Az egyik homokdűnéknél így szólt a vezető Rábá bár bár Chánához: „Innen már egyedül is visszatalálsz. Siess, keresd meg gyorsan a madaradat.”

Nem kellett kétszer mondania, Rábá bár bár Cháná már ment is. Néhány perccel később a táborhelyhez ért, leszállt a tevéről, megkereste a helyet, ahol korábban evett, leült, lehunyta a szemét és nagy átéléssel elmondta az asztali áldást. Amint végzett és kinyitotta a szemét, mit látott? Egy aranymadár feküdt mellette a homokban! Isten megjutalmazta őt, mert olyan gondosan betartotta a micvákat! Nagy sietve visszatért társaihoz. „Meglett a madarad?” – kérdezte a tevekaraván vezetője. „Meglett” – mondta széles mosollyal Rábá bár bár Cháná, és immár nyugodtan folytathatták útjukat céljuk, a sivatag másik szélé felé.

OLAJÁG
OTTHONOK

IDŐSOTTHON

másként!

Utazunk és
élményeket
szerzünk

Önnek mit jelent
a színvonalas időskor?

- Új életcélokat?
- Szabadságot?
- Önmegvalósítást?
- Társaságot?

Várjuk az
Olajág Otthonokban!

06 1 510 00 18
olajagotthonok.hu

 @olajag-otthonok
 olajagotthonok

B zsinagógák
hete

NÉZZ BE HOZZÁNK!

SZEPTEMBER 19. – OKTÓBER 07.

80 év
újra élünk

